

HATÉKONY BÍRÓI JOGVÉDELEMHEZ ÉS TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG: AZ EU ALAPJOGI CHARTA 47. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA AZ EURÓPAI BÍRÓSÁGON 2020– 2025 KÖZÖTT

<https://doi.org/10.51783/ajt.2026.1.04>

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke az uniós jog egyik leggyakrabban hivatkozott rendelkezése, amely a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot biztosítja. A tanulmány célja, hogy a Charta ünnepélyes deklarációjának 25. évfordulóján áttekintse az Európai Unió Bíróságának (EuB) 2020–2025 közötti ítélkezési gyakorlatát e cikk alkalmazásáról. A vizsgálat több mint száz releváns ügy közül a legjelentősebbeket elemzi, tematikus bontásban: (i) a bírói függetlenség és a 47. cikk összefüggései, (ii) a belső piac, versenyjog, igazságügyi együttműködés területén felmerült kérdések, valamint (iii) az uniós intézmények jogsértései.

Az elemzés rámutat, hogy az EuB a hatékony jogvédelem követelményét nem csupán az egyéni jogok oldaláról, hanem az intézményi garanciák felől is értelmezi, összekapcsolva a Charta 47. cikkét az EUSZ 19. cikkével. A bírói függetlenség védelme az esetjogban kiemelt jelentőségűvé vált, különösen a lengyel, román és bolgár igazságszolgáltatási reformok kapcsán. Az EuB szigorúan érvényesíti az elmozdíthatatlanság elvét, a fegyelmi rendszerek politikai befolyástól való mentességét, valamint az előzetes döntéskérés szabadságát. A hatékony jogvédelemhez való jog értelmezése a büntetőeljárásokban, menekültügyekben és kompozit közigazgatási eljárásokban is új garanciákat hozott, például az ideiglenes intézkedéshez való jog és az indokolási kötelezettség megerősítésével.

A tanulmány megállapítja, hogy a 47. cikk alkalmazása az uniós jog érvényesülésének kulcseleme, amely a jogállamiság védelmének sarokkövét képezi. Az EuB gyakorlatának fejlődése nemcsak a tagállami jogalkotásra, hanem az uniós intézmények eljárásaira is kihat, és további kutatások kiindulópontját jelenti az alapjogvédelem és az uniós jog hatékonysága összefüggéseinek vizsgálatában.

* PhD, adjunktus, DE ÁJK, 4028 Debrecen, Kassai út 26. E-mail: fazekas.flora@law.unideb.hu.

** PhD, tudományos munkatárs, ELTE TK JTI, 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.; adjunktus, ELTE ÁJK, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3. E-mail: papp.monika@tk.elte.hu.

Az Európai Unió Bírósága (továbbiakban EuB) előtt az Európai Unió Alapjogi Chartájának (továbbiakban Charta) leggyakrabban hivatkozott cikke a 47. cikk,¹ amely egyfelől a hatékony jogorvoslathoz való jogot, másfelől a tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jogot ismeri el. A 47. cikk „sikerének” oka, hogy ezek a jogok bármilyen jogi kontextusban bírhatnak relevanciával, hiszen az uniós jogosultságok tényleges érvényesülésének általános, alapvető feltételét képezik. Ezért esett a választásunk ennek az alapvető jognak a tárgyalására a Charta ünnepélyes deklarációjának huszonötödik évfordulójára készülő *Állam- és Jogtudomány* különszámába.

A hatékony jogorvoslathoz való jog alkalmazásának gyakorlatáról mind az európai, mind a nemzeti bíróságok vonatkozásában számos elemzés látott napvilágot az utóbbi években.² Jelen tanulmány ehhez a szakirodalmi bázishoz szeretne hozzájárulni azzal, hogy áttekinti a legfrissebb esetjogi fejleményeket, anélkül azonban, hogy részletes dogmatikai elemzésbe bocsátkozna. Vizsgálódásunk azokra az EuB-ítéletekre terjed ki, amelyeket 2020. július 1. és 2025. július 1. között tettek közzé, és amelyekben az EuB értelmezte a Charta 47. cikkét. Azért jelöltük ki így a vizsgált esetek időbeli keretét, mert az eddig megjelent hasonló kutatások a 2020 előtti esetjogot már feldolgozták. Nem célunk (és egyetlen tanulmány terjedelmi korlátai között nem is lehet célunk) az újabb esetjogi fejlemények és a korábbi gyakorlat koherenciájának vagy következetlenségeinek feltárása,³ sőt, az összes, több mint száz releváns eset teljes körű áttekintése sem. A terjedelmi korlátok között arra vállalkozunk, hogy a 2020–2025 közötti időszakban az EuB által elbírált, a Charta 47. cikkének alkalmazásához kapcsolódó, általunk legjelentősebbnek ítélt ügyeket vegyük számba. Szintén terjedelmi okokból nem tudunk kitérni azokra az esetekre sem, amelyekben az EuB visszautasította a Charta 47. cikkének értelmezésére irányuló előzetes döntéshozatali indítványt – bár kétségtelen, hogy a cikk alkalmazhatóságának teljes körű megértéséhez ezek a döntések is hasznos adalékkal szolgálhatnak.

¹ Giulia GENTILE – Serena MENZIONE: „Searching for the Pieces of the EU Justice Puzzle: Article 47, 48, 49 and 50 of the EU Charter of Fundamental Rights” in Matteo BONELLI – Mariolina ELIANTONIO – Giulia GENTILE (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Vol I: The Court of Justice’s Perspective* (Hart, 2022) 28., <https://doi.org/10.5040/9781509947973>.

² Lásd például Matteo BONELLI – Mariolina ELIANTONIO – Giulia GENTILE (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Vol I: The Court of Justice’s Perspective* (Hart 2022), <https://doi.org/10.5040/9781509947973>; Matteo BONELLI – Mariolina ELIANTONIO – Giulia GENTILE (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Vol II: The National Courts’ Perspective* (Hart 2023), <https://doi.org/10.5040/9781509948024>; BARTHA Ildikó – FAZEKAS Flóra – PAPP Mónika – VARJU Márton (szerk.): *Hatékony jogvédelem az Európai Unió jogában* (Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont 2021); HOFFMAN István – PAPP Mónika – VARJU Márton: „Can EU Law and the Right to Effective Judicial Protection Rescue Judicial Review in Hungary?” *European Public Law* 2023/3. 255–274., <https://doi.org/10.54648/euro2023013>; Anna VAN DUIN: *Effective Judicial Protection in Consumer Litigation: Article 47 of the EU Charter in Practice* (Intersentia 2022) <https://doi.org/10.1017/9781839702501>. A magyar közigazgatási jog vonatkozásában lásd F. ROZSNYAI Krisztina: „Jelenetek az uniós és a hazai közigazgatási per jog 20 éves házasságából” in BODZÁSI Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések 2024. Az európai jog hatása a magyar jogra* (Magyar Jogász Egylet) 131–152. <https://doi.org/10.61382/MJE-Ertekezések.2024.F.Rozsnyai.131>.

³ A 2020 előtti ítélkezési gyakorlatra csak annyiban térünk ki, amennyiben az újabb fejlemények megértéséhez feltétlenül szükséges.

A tárgyalт eseteket tematikusan tekintjük át. A Charta 47. cikkében elismert alapjogok rövid ismertetése után elsőként az uniós jogfejlődés egyik legaktuálisabb és legszélesebb körben kommentált új irányvonalával foglalkozunk: a 47. cikk és a bírói függetlenség uniós követelményeinek összefüggéseivel (2. fejezet). Ezt követően a belső piac, a versenyjog, a polgári és bünygyi igazságügyei együttműködés területén azonosítható fejleményeket tekintjük át (3. fejezet). A két külön fejezetben tárgyalт jogesetek között alapvető különbség, hogy a bírói függetlenséggel kapcsolatos esetekben a Charta 47. cikke és az EUSZ 19. cikke együttes értelmezésére és alkalmazására került sor, a 3. fejezetben tárgyalт jogesetekenél azonban a jogértelmezés kizárólag a Charta 47. cikkére épül. Az ezt követő 4. fejezetben az Unió (intézményei) részéről elkövetett jogsértések néhány példájával tesszük teljessé a feldolgozást.

Leíró-elemző tanulmányunk célja, hogy a korábbi hasonló esetjogi feldolgozások nyomdokain haladva, azokat kiegészítve bemutassa a hatékony jogorvoslathoz való jog tartalmának és garanciáinak folyamatos gazdagodását, az esetjog fejlődésének új irányait, amelyek további, mélyebb kutatások kiindulópontjaként is szolgálhatnak.⁴ Az esetjog részletesebb elemzése több jövőbeli, az egyes alapjogi részjogszultságokat külön-külön feldolgozó tanulmánya tárgya is lehet.

1. A CHARTA 47. CIKKE: HATÉKONY JOGVÉDELEM ÉS TISZTESSÉGES ELJÁRÁS

Az EU Alapjogi Charta 47. cikk így szól:

„(1) Mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz.

(2) Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és észszerű időn belül tárgyalja.

(3) Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybevételéhez. Azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.”

Az (1) bekezdésben foglalt hatékony jogorvoslathoz való jog szorosan összekapcsolódik a (2) bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való joggal, illetve a bírósághoz fordulás jogával. A jogorvoslat biztosítása csak egy törvény által előzőleg felállított, független és pártatlan, hozzáférhető bíróság által lehetséges, és csak akkor tekinthető hatékonynak, ha az eljárás során teljesülnek a tisztességesség garanciái (pl. nyilvános tárgyalás, észszerű időn belüli elbírálás), beleértve az érdemi védekezés előterjesztéséhez kapcsolódó jogokat.⁵ Az EuB nem mindig tesz precí-

⁴ A feldolgozásnak nem célja, hogy vizsgálja az EuB-ítéletek utóéletét a tagállami bíróságokon vagy a tagállami jogalkotási folyamatokban.

⁵ Az EuB esetjoga alapján a tisztességes eljárás követelményei közé tartozik még például a védelemhez és képviselőhöz való jog, a fegyveregyenlőség elve vagy a bírósági ítéletek tényleges érvénye-

zen különbséget a Charta 47. cikke egyes bekezdései között,⁶ hiszen a benne foglaltak egy-egy eljárás megfelelőségének vizsgálata során gyakran nem választhatók el. A Charta 52. cikk első bekezdése szerint az alapjog nem abszolút, az „a törvény által és e jogok lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az arányosság elvére figyelemmel, korlátozásukra csak akkor és annyiban kerülhet sor, ha és amennyiben az elengedhetetlen és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálja.”

A hatékony jogvédelemhez való jogot (beleértve tehát a tisztességes eljárás követelményeit is) az uniós intézkedések és az uniós jog tényleges érvényesülését biztosító tagállami intézkedések alkalmazása során is garantálni kell. A jog érvényesülése számos területen kihat a tagállamok polgári, büntető és közigazgatási eljárási jogi szabályozására, így érintheti például a keresetindítási jogot, az elévülési időt, a bizonyítás szabályait, az egyéb jogorvoslati lehetőségek kimerítésére vonatkozó szabályokat vagy az ideiglenes intézkedésre, illetve a kártérítésre vonatkozó szabályokat is.⁷ A hatékony jogvédelemhez való jogot csorbitó nemzeti jogi előírások alkalmazását, amennyiben azok uniós joggal konform értelmezése nem lehetséges, félre kell tenni.

1.1. HATÉKONY BÍRÓI JOGVÉDELEM: JOGELV ÉS ALAPJOG

A hatékony (bírói) jogvédelem a Charta általi alapjogi elismerését megelőzően már hosszú ideje fontos eleme volt az Unió jogrendjének, hiszen az EuB általános jogelvként ismerte el.⁸ Ezt az uniós jog érvényesülésének egyik fontos strukturális sajátosságából vezette le, nevezetesen abból, hogy az uniós jog végrehajtására hivatott európai bírósági rendszer decentralizált, kétpilléres szerkezetű: a tagállami bíróságok és az EuB együtt működtetik. Az uniós jogból fakadó jogosultságok védelme elsősorban a nemzeti bíróságok napi feladata, ami azonban az EuB-vel való intézményesített párbeszéd keretei között valósul meg, az előzetes döntéshozatali eljárásnak köszönhetően.⁹

Az EuB, miután hamar felismerte, hogy a tagállami jogorvoslati eljárások és anyagi szabályok nem minden esetben garantálják az uniós jog érvényesülését, a lojális együttműködés és az uniós jog hatékony érvényesülésének elvei alapján rögzítette,

sülésének biztosítása. Sacha PRECHAL: „Article 19 TEU and National Courts: A New Role for the Principle of Effective Judicial Protection” in Matteo BONELLI – Mariolina ELIAntonio – Giulia GENTILE (szerk.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Vol I: The Court of Justice’s Perspective* (Hart, 2022) 19–20., <https://doi.org/10.5040/9781509947973>.

⁶ Manuel KELLERBAUER – Marcus KLAMERT – Jonathan TOMKIN (eds.): *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary. Vol I* (Oxford: OUP 2024) 569., <https://doi.org/10.1093/law/9780198913689.001.0001>.

⁷ PRECHAL (5. lj.) 14.

⁸ 222/84. sz. *Marguerite Johnston* ügyben 1986. május 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1986:206, 18. pont.

⁹ Ez már a *Van Gend en Loos* ítéletből is kiolvasható (26/62. sz. *Van Gend en Loos* ügyben 1963. február 5-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1963:1).

hogy a tagállamoknak meg kell teremteniük azokat az eljárásokat és jogorvoslatokat, amik szükségesek az uniós jogérvényesítéshez. Erre vonatkozóan dolgozta ki az EuB azt a feltételrendszert, hogy a nemzeti jogorvoslatoknak meg kell felelniük a hatékonyság és egyenértékűség elveinek.¹⁰

A korai gyakorlatban a hatékony jogvédelem követelményét az EuB még általában az eljárás tárgyát képező másodlagos joganyag keretei között vizsgálta, de hamarosan megjelent az az értelmezés, hogy ez a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból levezethető általános jogelv, amelyet az EJEE 6. és 13. cikkei is elismernek.¹¹ Innentől kezdve az EuB akkor is vizsgálhatta a hatékony jogorvoslat érvényesülését, ha azt a másodlagos jog rendelkezései kifejezetten nem garantálták.¹² Mi több, általános jogelvként az uniós intézmények intézkedéseivel szembeni hatékony jogvédelem követelményét is megállapították.¹³

A hatékony jogvédelem általános elve a Charta elsődleges jogforrássá válásával alapjogi elismerést nyert, és az Unió jogrendjének alkotmányos elvévé vált, tekintettel arra, hogy az EuB nem pusztán a hatékonyság elvéből vezeti le, hanem az Unió alapértékei közé tartozó jogállamiság sarokkövének tekinti.¹⁴ Jogállami jelentőségét adja, hogy egyfelől garantálja a jogalanyok uniós jogból fakadó jogai érvényesülését, másfelől korlátot jelent a nemzeti hatóságok fellépésével szemben.¹⁵ Érvényesülését számos jogterületen a másodlagos joganyag rendelkezései is biztosítják és konkretizálják, az EuB előtt azonban ennek hiányában is felhívható. A Charta 47. cikkében foglalt hatékony jogvédelemhez való jog értelmezésének meg kell felelnie az EJEE-ben foglaltaknak,¹⁶ és olyan védelmi szintet kell biztosítania, amely nem sérti az EJEB által meghatározott védelmi szintet.¹⁷

1.2. A CHARTA 47. CIKKE ÉS AZ EUSZ 19. CIKKE KÖZÖTTI KAPCSOLAT

Az EuB esetjogának fontos új fejleménye, hogy a Charta 47. cikkében foglalt egyéni jog érvényesítése összekapcsolódik a tagállamoknak előírt uniós kötelezettséggel a hatékony jogorvoslatot biztosító intézmények működtetésére vonatkozóan. Ennek a tagállami kötelezettségnek a normatív alapja az EUSZ 19. cikk (1) bekezdés máso-

¹⁰ 33/76. sz. *Rewe* ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1976:188; 45/76. sz. *Comet BV* ügyben 1976. december 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1976:191.

¹¹ 222/84. *Johnston* (8. lj.).

¹² 222/86. sz. *Heylens* ügyben 1987. október 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1987:442.

¹³ C-402/05. P. és C-415/05. P. sz. *Kadi és Al Barakaat International Foundation* egyesített ügyekben 2008. január 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2008:461.

¹⁴ 294/83. sz. *Parti écologiste „Les verts”* ügyben 1986. április 23-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1986:166, 23. pont; C-362/14. sz. *Schrems* ügyben 2015. október 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2015:650, 95. pont. Az Unió alapértékeit az EUSZ 2. cikke sorolja fel. Bővebben lásd Gombos Katalin: „A bírói függetlenség és a jogállamiság új összefüggései” *Jogtudományi Közlöny* 2021/10. 440–448.

¹⁵ PRECHAL (5. lj.) 12.

¹⁶ A Charta 53. cikke.

¹⁷ C-585/18., C-624/18. és C-625/18. sz. *A.K. és társai* egyesített ügyekben 2019. november 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:982, 118. pont.

dik albekezdése, amely értelmében „A tagállamok megteremtik azokat a jogorvoslati lehetőségeket, amelyek az uniós jog által szabályozott területeken a hatékony jogvédelem biztosításához szükségesek.” (A továbbiakban az egyszerűség kedvéért erre az egyetlen rendelkezésre EUSZ 19. cikként utalunk.)

Ez a mondat a Lisszaboni Szerződéssel került az alapszerződésbe, az Unió intézményi struktúráját meghatározó címen belül az EuB-ra vonatkozó alapvető rendelkezések közé. Ez a cikk az EuB értelmezése szerint megerősíti az uniós bírósági rendszer kétpilléres szerkezetét, azt, hogy az uniós jog érvényesülésének biztosítása valamennyi tagállami bíróság és az EuB közös feladata. Az EUSZ 19. cikk és a Charta 47. cikk összekapcsolása adott lehetőséget az EuB-nak arra, hogy rögzítse a bírói függetlenség és pártatlanság uniós jogi kritériumait, hiszen a hatékony jogvédelem csak e kritériumok teljesülése esetén biztosítható.

A Charta 47. cikk és az EUSZ 19. cikk normatív tartalma azonos, és egymást kiegészítik: előbbi a hatékony bírói jogvédelem alanyi oldalát, utóbbi az intézményi oldalát fejezi ki. Az EUSZ 19. cikke a Charta 47. cikke érvényesülésének intézményi garanciáját jelenti, amely a tagállamok kötelezettségévé teszi a hatékony jogorvoslatihoz való jog érvényesüléséhez szükséges intézmények megteremtését és működtetését.¹⁸ E követelményt a tagállamok csak akkor teljesítik az uniós jognak megfelelően, ha a jogvédelmet biztosító intézmények egyfelől függetlenek minden lehetséges külső befolyástól, különösen nincsenek kitéve a kormányzat direkt vagy burkolt nyomásgyakorlásának (függetlenség), másfelől úgy járnak el, hogy a konkrét ügyben függetlenítik magukat a felektől, a szembenálló érdekektől és az ügy kiemelésétől (pártatlanság). A bíróságokra vonatkozó e két alapvető követelményt az EuB az EJEB esetjogát átvéve a bírói függetlenség külső és belső dimenziójának nevezi, és a jogállamiság alapvető követelményének tekinti.¹⁹ Ez az értelmezés teszi lehetővé a bírói függetlenség garanciáinak számonkérését a tagállamokon vagy akár magán az Európai Unió is.²⁰

A két cikk tartalma tehát azonos, alkalmazási körük azonban nem. A Charta 47. cikke az 51. cikk alapján²¹ csak akkor alkalmazható, ha a szóban forgó ügy az uniós

¹⁸ Az EuB gyakorlata azonban következetes abban, hogy a hatékony jogorvoslat biztosításának tagállami kötelezettsége nem terjed ki a nemzeti jogban egyébként nem létező, új jogorvoslati eszköz megteremtésére. Az újabb esetjog ezt erősítette meg például a *Randstad Italia* ítéletben, ahol az EuB kimondta, hogy a hatékony jogvédelem elvét nem sérti az az olasz szabályozás, amely kizárja a felülvizsgálati kérelmet olyan helyzetben, amikor a legfelsőbb bíróság előtt már nem lehet vitatni a legfelsőbb bíróság korábbi, uniós joggal összeegyeztethetetlen ítélete alapján adott jogértelmezést. A felülvizsgálati kérelmek jogalapjainak meghatározása ugyanis tagállami eljárási szabály, amely a hatékony érvényesülés elvével csak akkor ütközik, ha a nemzeti jog egészében nincs jogorvoslat, amellyel akár közvetetten biztosítható a hatékony bírói jogvédelem. C-497/20. sz. *Randstad Italia* ügyben 2021. december 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:1037.

¹⁹ C-506/04. sz. *Wilson* ügyben 2006. szeptember 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2006:587, 51–52. pont.

²⁰ Ez az uniós köztisztviselők jogvitái kapcsán releváns: C-542/18. RX-II. és C-543/18. RX-II. sz. *Erik Simpson és HG* egyesített ügyekben 2020. március 26-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:232. Tervezési okokból erre az aspektusra részletesen nem térünk ki.

²¹ A Charta alkalmazási körét szabályozó 51. cikk (1) bekezdése szerint: „E Charta rendelkezéseinek címzettjei – a szubszidiaritás elvének megfelelő figyelembevétel mellett – az Unió intézményei, szervei és hivatalai, valamint a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre.”

jog alkalmazási körébe tartozik, azaz van valamilyen tényleges kapcsolat az alapügyben felvetődő jogi probléma és az uniós jog értelmezése és alkalmazása között. Ráadásul a Charta 47. cikke csak olyan helyzetekben lehet releváns, amikor a jogvitában uniós jogból fakadó egyéni jogok feltételezett megsértését állítják, és ehhez kapcsolódóan vetődik fel a hatékony jogorvoslat hiánya, vagy olyan büntetőeljárás folyik az érintett személy ellen, amely a Charta végrehajtásnak minősül.²² Az EUSZ 19. cikke azonban „az uniós jog által szabályozott területeken” való alkalmazást ír elő, ami akkor is teljesül, ha a konkrét eljárásban nem merült fel az uniós jog alkalmazása és egyéni jogok sérelme – elég, ha a bírónak van olyan hatásköre, amelyben potenciálisan dönthet uniós jogalkalmazást érintő ügyekben.²³ A két cikk alkalmazhatóságát tekintve ugyanakkor közös pont, hogy az EuB mindkét rendelkezés kapcsán megállapította azok közvetlen hatályát.²⁴

Az, hogy az EuB egy konkrét eljárásban a két cikk közül melyiket (vagy mindkettőt) alkalmazza, anyagi és eljárási jogi kérdés is. Ugyanakkor a két cikk szoros kapcsolódását mutatja, hogy az ítélezési gyakorlat szerint még ha a Charta 47. cikke nem is alkalmazható egy adott ügyben, mert nincs veszélyeztetett uniós jogosultság, azt az EUSZ 19. cikkének értelmezése során figyelembe kell venni.²⁵ Így tehát a Charta 47. cikke közvetetten, értelmezési segédletként az 51. cikknél tágabb körben is alkalmazást nyerhet. Arra is van ugyanakkor példa, amikor az EuB a Charta 47. cikkét tekinti egyedüli jogalapnak, és az EUSZ 19. cikk érdemi vizsgálatát mellőzi, megállapítva, hogy a két cikk értelmezése ugyanarra az eredményre vezetne.²⁶

2. A CHARTA 47. CIKKÉNEK ALKALMAZÁSA A BÍRÓI FÜGGETLENSÉGGEL KAPCSOLATOS ÜGYEKBE

Az EuB Charta 47. cikkre vonatkozó újabb esetjogának áttekintését azokkal az ügyekkel kezdjük, amelyek a bírói függetlenség követelményeit érintették, és ahol épp ezért az EUSZ 19. cikk is relevanciával bírt. Az uniós alkotmányjog mélyülését átfogóan szemlélve az igazságszolgáltatás jogállami követelményeinek elismerése tekinthető az egyik legnagyobb jelentőségű fejleménynek az EuB-gyakorlatban,

²² Például európai elfogatóparancs alapján.

²³ C-64/16. sz. *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* ügyben 2018. február 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:117, 40. pont. Az EuB esetjoga azonban azt mutatja, hogy a Bíróság elfogadhatatlannak ítéli az előzetes döntéskérést olyan ügyekben, ahol az alapeljárásban az uniós jog értelmezésére egyáltalán nincs szükség. A bírói függetlenséggel kapcsolatban például C-558/18. és C-563/18. sz. *Miasto Lowicz és Prokurator Generalny* egyesített ügyekben 2020. március 26-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:234; C-564/19. sz. *IS* elleni büntetőeljárásban 2021. november 23-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:949.

²⁴ C-414/16. sz. *Egenberger* ügyben 2018. április 17-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:257, 78. pont; C-824/18. sz. *A.B.* ügyben 2021. március 2-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:153, 146. pont.

²⁵ Például C-896/19. sz. *Repubblika* ügyben 2021. április 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:311, 45. pont; C-430/21. sz. *R.S.* ügyben 2022. február 22-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:99.

²⁶ C-585/18. *A.K.* (17. lj.).

amely a tagállamokban az utóbbi két évtizedben megfigyelhető jogállami leépülés²⁷ elleni uniós törekvések²⁸ központi eleme. A bírói függetlenség megerősített védelme az EuB részéről természetszerűleg adódik az uniós jogrend alapját képező jogállamiság mint alapérték kiemelt védelmének igényéből.²⁹

A bírói függetlenség vizsgálata a 2000-es évekig csak abban az összefüggésben merült fel az EuB előtt, hogy az előzetes döntéskérést előterjesztő bíróság megfelel-e a függetlenség EuB-esetjogban kikristályosodott követelményeinek,³⁰ azaz elsősorban (de nem kizárólagosan) az alábbiaknak: jogszabály hozta létre; állandó jelleggel működik; jogszabályok alapján hozza döntését; eljárása kontradiktórius; joghatósága kötelező; és független.³¹ 2006-ban született az első olyan ítélet, amely a hatékony jogorvoslathoz való jog követelményei között vette számításba az eljáró bíró függetlenségét és pártatlanságát.³² Majd 2018-ban a portugál bírák javadalmazásával kapcsolatos ítélet³³ volt az első, ahol az EuB a jogállamiság uniós alapértékét konkretizáló EUSZ 19. cikk alapján közvetlenül, konkrét másodlagos jogi vagy alapjogi jogalap nélkül vizsgálta a bírói függetlenség követelményét. Az ítélet azért is volt nagy jelentőségű, mert ez teremtett lehetőséget a bírói függetlenség rendszerszintű leépítésére törekvő tagállami – először lengyelországi, később romániai – tendenciák elleni uniós fellépésre. Mindettől függetlenül természetesen az, hogy egy előzetes döntéskérést előterjesztő bíró függetlennek tekinthető-e, továbbra is tárgya az EuB esetjogának. Ilyen esetben az EuB a Charta 47. cikket az EUMSZ 267. cikkel összhangban értelmezi. Ebben a körben is találunk újdonságot a 2020 utáni gyakorlatban, amire alább, egy külön alpontban térünk ki.³⁴

²⁷ A fogalmat elsősorban a 2010 utáni magyarországi és lengyelországi alkotmányos és közjogi átalakulás leírására használják, amelynek lényege a kormányzattal szembeni demokratikus ellensúlyok és jogállami garanciák fokozatos leépítése. A hatalmas szakirodalmi bázisból lásd hozzá például Laurent PECH – Kim Lane SCHELPELE: „Illiberalism Within: Rule of Law Backsliding in the EU” *Cambbridge Yearbook of European Legal Studies* 2017. 3–47. <https://doi.org/10.1017/rel.2017.9>. Ennek a folyamatnak az első lépései között volt a bíróságok függetlenségének meggyengítése. A lengyel és a magyar folyamatok között azonban voltak lényeges különbségek, amit az is mutat, hogy az EuB elé számos lengyel ügy jutott el a bírói függetlenség leépítése során, magyar ügy azonban alig.

²⁸ Átfogóan lásd JAKAB András – Dimitry KOCHENOV (szerk.): *The Enforcement of EU Law and Values: Ensuring Member States' Compliance* (Oxford: Oxford University Press 2017) <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198746560.001.0001>.

²⁹ „Az uniós jog tiszteletben tartásának biztosítására irányuló hatékony bírósági felülvizsgálatnak magának a fennállása a jogállamiság létének velejárója. Következésképpen minden tagállamnak biztosítania kell, hogy jogorvoslati rendszerében, az uniós jog hatálya alá tartozó területeken az uniós jog értelmében vett „bíróságnak” minősülő fórumok teljesítik a hatékony bírói jogvédelem követelményeit.” C-64/16. *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (23. lj.) 36–37. pont.

³⁰ Részletesen lásd Charlotte REYNS: „Saving Judicial Independence: A Threat to the Preliminary Ruling Mechanism?” *European Constitutional Law Review* 2021/1. 26–52., <https://doi.org/10.1017/S1574019621000079>.

³¹ C-54/96. sz. *Dorsch Consult* ügyben 1997. szeptember 17-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1997:413, 23. pont.

³² C-506/04. *Wilson* (19. lj.).

³³ C-64/16. sz. *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (23. lj.).

³⁴ Tanulmányunknak nem tárgya a Charta 47. cikke nélkül, kizárólag az EUMSZ 267. cikk alkalmazásához kapcsolódó, a bírói függetlenséget az előzetes döntéskérés lehetőségével összefüggésben értelmező esetjog.

Eljárási szempontból lényeges különbséget jelent, hogy kötelezettségszegési vagy előzetes döntéshozatali eljárásban merül-e fel a bírói függetlenség vizsgálata. Az előzetes döntéshozatali eljárást a nemzeti bíróságok gyakran a saját függetlenségük védelmében veszik igénybe, ám ez nem eredményezi azt, hogy az EuB ki akar-ná terjesztetni saját hatáskörét tisztán nemzeti jog hatálya alá tartozó helyzetekre. Az EuB ragaszkodik ahhoz, hogy a bírói függetlenség kérdését csak akkor vizsgálja előzetes döntéshozatali eljárásban, ha a konkrét ügy valóban az uniós jog alkalmazásához kapcsolódik, és a kérdés megválaszolása az ügy eldöntése szempontjából valóban releváns – egyébként visszautasítja a bírói függetlenséggel kapcsolatos kérdéseket. Tehát az, hogy a bírói függetlenség követelményei az uniós jogból levezethetők és minden tagállami bíróság kapcsán vizsgálhatók, előzetes döntéshozatali eljárásban nem jelent teljesen elvont, általános vizsgálatot, hanem csak a konkrét ügy vonatkozásában. Előzetes döntéshozatali eljárásban az EuB nagy hangsúlyt fektet a függetlenség látszatának vizsgálatára, azaz arra, hogy a konkrét ügyben vizsgált bíró(ság) függetlenségéről az összes körülmény alapján milyen érzékelése van egyfelől a polgároknak, másfelől maguknak a bírácoknak. Ezt a fajta vizsgálatot az EuB az előzetes döntést kérő tagállami bíróra hagyja, és általában csak a vizsgálati szempontokat fogalmazza meg. Ehhez képest eltérő a kötelezettségszegési eljárás helyzete, ami épp az általános vizsgálatot teszi lehetővé. Itt viszont azt lehet megfigyelni, hogy a Bizottság csak olyan szabályozások kapcsán alkalmazza, ahol nyilvánvaló és súlyos, rendszerszintű jogsértés áll fenn.

Az alábbiakban a 2020 utáni, a Charta 47. cikket alkalmazó esetjogot tematikusan, a bírói jogállás és bírósági igazgatás egyes alkotmányos jelentőségű elemei kapcsán tekintjük át. Terjedelmi okokból nem tudunk részletesen elemezni minden egyes ítéletet,³⁵ igyekszünk azonban a 2020 utáni esetjog releváns elemeit teljes körűen bemutatni. Az így feltáruló gyakorlat azt mutatja, hogy az EuB a bírák elmozdíthatatlansága kapcsán sokkal szigorúbban határozza meg az uniós jogból fakadó követelményeket, mint a bírák kinevezése vagy egyéb igazgatási kérdések kapcsán. Az elmozdíthatatlanság elve tűnik a bírói függetlenség legfőbb sarokkövének az esetjogban, amelynek garanciái olyan erősen védettek, hogy nem teszik elfogad-

³⁵ A bírói függetlenséggel kapcsolatos esetjog áttekintéséhez lásd Rafael BUSTOS GIBERT: „Judicial Independence in European Constitutional Law” *European Constitutional Law Review* 2022, 591–620., <https://doi.org/10.1017/s1574019622000347>; Koen LENAERTS: „On Checks and Balances: The Rule of Law within the EU” *Columbia Journal of European Law* 2023/2. 25–63.; Michał KRAJEWSKI: „The EU Right to an Independent Judge: How Much Consensus Across the EU?” in Matteo BONELLI – Mariolina ELIANTONIO – Giulia GENTILE (eds.): *Article 47 of the EU Charter and Effective Judicial Protection. Vol I: The Court of Justice’s Perspective* (Hart, 2022) 61–80., <https://doi.org/10.5040/9781509947973>; Zsófia VARGA: *EU and EEA Law Litigation Before National Courts: A Practical Guide* (Oxford: Hart 2024) <https://doi.org/10.5040/9781509964925>; ORBÁN Endre: „Hazai és uniós fejlemények a bírói függetlenség értelmezése köréből” *MTA Law Working Papers* 2021/9. <https://jog.tk.elte.hu/mtalwp/hazai-es-unios-fejlemenyek-a-biroi-fuggetlenseg-ertelmezese-korebol>; ANGAL Zoltán: „A tagállami bírák kinevezése és az uniós jog” *Jogtudományi Közöny* 2022/2. 59–70.; GOMBOS Katalin: „A bírói függetlenség kérdése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában” <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/gombos-katalin-biroi-fuggetlenseg-kerdesek-az-europai-unio-birosaganak-gyakorlataban>.

hatóvá a tagállamok alkotmányos hagyományaiból fakadó eltérő megoldásokat.³⁶ A bírói jogálláshoz és igazgatáshoz kapcsolódó további kérdések kapcsán sokkal nagyobb mozgástere van a tagállamoknak, az alkotmányos pluralizmus jegyében, az EUSZ 4. cikk (2) bekezdésre hivatkozva változatos megoldások is az uniós joggal összhangban állónak minősülhetnek. A *Repubblica* ítéletben³⁷ azonban az EuB kijelentette, hogy a tagállamok a széles mérlegelési mozgástér ellenére sem módosíthatják szabályozásaikat úgy, hogy azzal a bírói függetlenség már elért szintjének csökkentését valósítsák meg (visszalépés tilalma).³⁸ Erre az elvre az EuB gyakran hivatkozik, amikor dönt egy újonnan bevezetett tagállami szabályozás uniós joggal való összhangjáról.

2.1. A BÍRÁK ELMOZDÍTHATATLANSÁGA

2.1.1. NYUGDÍJKORHATÁR

A bíró megbízási idejének védelme a független, külső politikai vagy egyéb befolyástól mentes ítélkezés egyik kulcseleme.³⁹ A bírák hivatali idő lejártá előtti elmozdítása a kormányzat közvetett nyomásgyakorlásának tipikus eszköze, ami többféle módon megvalósítható: a nyugdíjkorhatár leszállításával, a bírói tisztség meghosszabbításának egyéni mérlegelésen alapuló engedélyezésével, fegyelmi felelősségre vonással vagy a mentelmi jog felfüggesztésével és büntetőeljárás alá vonással.

A lengyel igazságügyi rendszer átalakítását érintő első uniós eljárások a bírák nyugdíjkorhatárának csökkentésével kapcsolatos kötelezettségszegési eljárások voltak,⁴⁰ amelyekről az EuB 2019-ben döntött. A 2017-es törvénymódosítások értelmében a Legfelsőbb Bíróság bírái, illetve a rendes bírák nyugdíjkorhatára is hirtelen a korábbi 70, illetve 67 évről egységesen 65 évre csökkent, és az érintett bírák továbbfoglalkoztatásáról diszkrecionális jogkörben dönthetett a köztársasági elnök, illetve az igazságügyminiszter. Az EuB az EUSZ 19. cikke és az azt megerősítő Charta 47. cikk alapján rögzítette, hogy az uniós jogban a bírói „függetlenségi és pártatlansági garanciák olyan szabályok meglétét igénylik – különösen, ami a fórum összetételét, a kinevezést, a megbízási időtartamát, valamint az elfoglaltsági okokat, a kizárási okokat és a tagok elmozdítását illeti –, amelyek a jogalanyok számára biztosítják minden, az említett fórum külső tényezők általi befolyásolhatóságára, valamint az ütköző érdekek vonatkozásában való semlegességére vonatkozó jogos kétség kizárását.”⁴¹ A külső nyomással szembeni garancia az elmozdíthatat-

³⁶ KRAJEWSKI (35. lj.) 63.

³⁷ C-896/19. *Repubblica* (25. lj.).

³⁸ 63. pont.

³⁹ C-216/18. PPU sz. *L.M.* ügyben 2018. július 25-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:586, 64. pont.

⁴⁰ C-619/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. június 24-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:531; C-192/18. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2019. november 5-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:924. Részletesebben lásd ANGYAL Zoltán: „A bírói nyugdíjkorhatár csökkentése kontra bírói függetlenség elve” *Miskolci Jogi Szemle* 2020/1. különszám, 9–22.

⁴¹ C-619/18. *Bizottság kontra Lengyelország* (40. lj.) 74. pont.

lanság, amely megköveteli „többek között, hogy a bírák hivatalban maradhassanak mindaddig, amíg nem érik el a kötelező nyugdíjkorhatárt, vagy a megbízatásuk lejártáig, ha az határozott időre szól. Ezen, nem teljesen abszolút jellegű elv alól kizárólag akkor lehet kivételt tenni, ha jogszerű és kényszerítő indokok igazolják, tiszteletben tartva az arányosság elvét. Így általánosan elfogadott, hogy a bírák megfelelő eljárások tiszteletben tartása mellett visszahívhatók, ha nem képesek feladataik folytatására alkalmatlanság vagy súlyos kötelezettségszegés miatt.”⁴² Az EuB arra a következtetésre jutott, hogy a lengyel bírák nyugdíjkorhatárának hirtelen csökkentése nem volt indokolható jogszerű céllal, így az elmozdíthatatlanság elve sérült.

A friss lengyel P. B. ügyben⁴³ az EuB szintén megállapította az elmozdíthatatlanság sérelmét egy olyan katonai bíró nyugdíjazása miatt, aki korábban nyíltan bírálta a lengyel igazságszolgáltatási rendszer átalakítását. A 2022-ben elfogadott vitatott lengyel szabályozás a hivatásos katonai szolgálatra alkalmatlannak nyilvánított katonai bírók előrehozott nyugdíjazását írta elő, az EuB szerint azonban ennek a szabályozásnak a közérdekű célja nem igazolható – ezt az is bizonyítja, hogy a katonai ügyészekre ilyen új szabályt nem vezettek be –, ami sérti a visszalépés tilalmát. Ráadásul a törvény elfogadása idején egyetlen olyan katonai bíró volt hivatalban, akit az új szabály érintett, és aki korábban nyílt kritikát fogalmazott meg a bírósági rendszerről, így a törvénymódosítás valójában egyedi döntésnek minősül, és szankciós jellegű intézkedés a bíró korábbi véleménynyilvánítása miatt. További indoka a szabályozás jogellenességének, hogy a katonai bírák alkalmatlanság miatti nyugdíjazása esetén nem állt rendelkezésre jogorvoslati lehetőség.

2.1.2. FEGYELMI FELELŐSSÉG

Több ítélet érintette a lengyel bírák fegyelmi felelősségi rendszerének átalakítását is. 2017-ben ugyanis a lengyel Legfelsőbb Bíróságon belül létrejött egy fegyelmi tanács, amely a Legfelsőbb Bíróság bíráinak fegyelmi ügyeiben, illetve másodfokon a rendes bírák fegyelmi ügyeiben dönthetett. A fegyelmi tanács függetlenségét megkérdőjelezte, hogy tagjait a nemzeti igazságszolgáltatási tanács (KRS) javaslatára nevezte ki az államfő, a KRS huszonöt tagjából huszonhármat viszont a jogalkotó és végrehajtó intézmények neveztek ki. Az EuB megállapította, hogy a fegyelmi felelősségi rendszerre irányadó szabályokat illetően a függetlenség olyan garanciákat követel, amelyekkel elkerülhető annak veszélye, hogy ezt a rendszert a bírósági határozatok tartalma feletti politikai ellenőrzésre szolgáló rendszerként használják fel. Ezért a fegyelmi vétségnek minősülő magatartásokat és a szankciókat jogszabályban kell meghatározni, és a fegyelmi testület függetlenségét, a döntésének bíróság előtti megtámadhatóságát, valamint az eljárás során a tisztességes-ség, különösen a védelemhez való jog követelményeinek érvényesülését biztosítani

⁴² 76. pont.

⁴³ C-646/23. és C-661/23. sz. P.B. és R.S. elleni büntetőeljárásban 2025. július 3-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:519.

kell.⁴⁴ A lengyel szabályozás ezeknek a garanciális elveknek nem felelt meg, így az uniós joggal ellentétesnek bizonyult.

2019-ben tovább súlyosbodtak a bírói függetlenség sérelmei Lengyelországban, amik újabb kötelezettségszegési eljáráshoz vezettek.⁴⁵ A fegyelmi tanács függetlenségének hiánya miatt uniós jogot sértőnek bizonyult az a szabályozás is, amely hatáskört biztosított a tanácsnak arra is, hogy a bírák ellen büntetőeljárást indítson vagy őrizetbe vételt engedélyezzen. Szintén uniós jogba ütközött az a rendelkezés, amely fegyelmi vétségnek minősítette azokat a bírói döntéseket, amikor a bírák az uniós jog alapján megállapították egy lengyel bíróság függetlenségének hiányát.

A szabályozás alkalmazhatósága kapcsán előzetes döntéskérés is érkezett az EuB-hoz az *Y. P.* ügyben.⁴⁶ Az alapügy kiindulópontja I. T. lengyel bíró esete, akivel szemben a fegyelmi tanács büntetőeljárást indított (mivel egy tárgyaláson és ítélethirdetésen engedélyezte a média jelenlétét), felfüggesztették tisztségéből és csökkentették illetményét. I. T. ügyeit más bírákhoz tették át, és ezek közül az egyik bíró kérte az előzetes döntést. Az EuB megállapította, hogy mivel a függetlennek nem tekinthető fegyelmi tanács hozott döntést I. T. ügyében, ezt a döntést az érintett bíró jogosult figyelmen kívül hagyni, vagyis továbbra is eljárhat a neki kiosztott ügyekben.

A lengyel ügyekben rögzített elveket az EuB a román bírák fegyelmi felelősségi rendszerére is alkalmazta. Az egyik vonatkozó ítéletben⁴⁷ megállapította, hogy önmagában nem feltétlenül ellentétes a bírói függetlenség elvével, ha a bírák fegyelmi felelősségéről döntő bírói testületek vezetőit a kormány nevezi ki, feltéve, hogy a fegyelmi eljárások során a tisztességes eljárás követelményeit biztosították, és a vezetők kinevezése nem kelti a politikai nyomásgyakorlás látszatát. Az *Euro Box Promotion* ügyben⁴⁸ a román szabályozás azon elemére irányult kérdés, amely értelmében a bírák fegyelmi felelősségét alapozza meg, ha eltérnek az alkotmánybíróság döntéseitől, akkor is, ha az alkotmánybírósági döntés ellentétes az uniós joggal. Az EuB a korábbi gyakorlatát megerősítve rögzítette, hogy önmagában az nem ellentétes az uniós joggal, ha az alkotmánybíróság határozatai kötelezőek a rendes bíróságokra, feltéve, hogy az alkotmánybíróság maga megfelel a függetlenségi garanciáknak, ezt pedig az eljáró bíróságnak kell megítélnie. Az uniós jog elsőbbsége alapján azonban az uniós joggal ellentétes alkotmánybírósági döntés nem lehet kötelező, azt a bírának felre kell tenniük, és ez nem alapozhat meg fegyelmi felelősséget, hiszen azt csak kirívóan súlyos, gondatlan vagy rosszhiszemű bírói hibák esetén lehet alkalmazni.⁴⁹

⁴⁴ C-791/19. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2021. július 15-én hozott ítélet, ECLI:E-U:C:2021:596, 61. pont.

⁴⁵ C-204/21. sz. *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2023. június 5-én hozott ítélet, ECLI:E-U:C:2023:442.

⁴⁶ C-615/20. sz. *Y. P.* elleni büntetőeljárásban 2023. július 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:562.

⁴⁷ C-83/19., C-127/19., C-195/19., C-291/19., C-355/19. és C-397/19. sz. *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” és társai* egyesített ügyekben 2021. május 18-án hozott ítélet, ECLI:E-U:C:2021:393.

⁴⁸ C-357/19., C-379/19., C-547/19., C-811/19. és C-840/19. sz. *Q.N. és társai* elleni büntetőeljárás egyesített ügyekben 2021. december 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:1034.

⁴⁹ Ugyanezt a megállapítást tette az EuB a hasonló kérdést előterjesztő román bírónak a C-430/21. *R. S.* ügyben (25. lj.) is.

A függetlenség látszatával kapcsolatos, rendszeren a nemzeti bírókra bízott tesztet végezte el burkoltan az EuB az *R. I.* ügyben,⁵⁰ ahol a román fegyelmi rendszerrel kapcsolatban megállapította: a fegyelmi vizsgálatokat végző felügyelők túl széles hatáskörei felvetik annak lehetőségét („a nemzeti jogi és ténybeli háttérnek a Bíróság tudomására hozott ezen elemei inkább megerősítik, mintsem cáfolják azt az esetleges megállapítást”), hogy a jogalanyokban jogos kétség ébredhet a felügyelők függetlensége és pártatlansága tekintetében.⁵¹

A bolgár igazságügyi rendszer kapcsán az EuB a függetlenség látszatának tesztjét mellőzve egyértelműen állást foglalt⁵² arról, hogy a bírák tevékenységét ellenőrző és velük szemben fegyelmi eljárást indítani jogosult testület megfelel-e a bírói függetlenség követelményeinek. A bírói testület tagjait határozott időre választotta a parlament, azonban a bolgár jog nem zárta ki azt, hogy ha a tagok hivatali ideje lejár, és utódjaikat nem választják meg, akkor továbbra is betölthessék a megbízatást. Az EuB rögzítette, hogy ez a megoldás ellentétes a bírói függetlenség követelményével, mert a hivatali idő meghosszabbítása nem egyértelmű, és pontos szabályokat tartalmazó belső szabályokon alapul, így a politikai befolyásolás lehetősége nem zárható ki.

2.2. BÍRÓI KINEVEZÉS

A tagállamok alkotmányos megoldásai sokszínű képet mutatnak a bírói tisztség keletkezéséről. Általában bírói tanácsok javaslatára, bizonyos szakmai kvalitások birtokában kerül sor a bírói kinevezésre, amiben politikai szereplők is szerepet játszhatnak, így a politikai befolyásolás lehetőségének kizárása a folyamatból különösen nagy jelentőségű.⁵³

A bírói tisztség keletkezésével összefüggő függetlenségi garanciák vizsgálata szintén a lengyel igazságszolgáltatási rendszer kapcsán merült fel először. Az *A. K.* ügy⁵⁴ volt az első, amely a lengyel Legfelsőbb Bíróság újonnan felállított fegyelmi tanácsának kinevezését érintette, és amelyben az EuB megfogalmazta a bírói kinevezéssel kapcsolatos legfontosabb, a későbbiekben is gyakran hivatkozott elvi tételeket, amelyek alapját az EJEB gyakorlata képezte. Az EuB már ekkor rögzítette, hogy a kérdést előterjesztő bírónak kell majd ténylegesen döntést hoznia arról, hogy a jogi és ténybeli körülmények alapján a fegyelmi tanács függetlensége jogos kételyt ébreszthet-e a jogalanyokban, megingatva ezzel az igazságszolgáltatás működésébe vetett közbizalmat, ami a demokráciában elengedhetetlen. Az EuB, visszaulva a szóban forgó szabályozás kapcsán kötelezettségszegési eljárásban hozott ítéletére,⁵⁵ megállapította, hogy önmagában a köztársasági elnöki kinevezés nem feltétlenül jelenti a

⁵⁰ C-817/21. sz. *R. I.* ügyben 2023. május 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:391.

⁵¹ 72. pont.

⁵² C-313/23., C-316/23. és C-332/23. sz. *Inspektorat kam Visshia sadeben savet* egyesített ügyekben 2025. április 30-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:303.

⁵³ KRAJEWSKI (35. lj.) 74–75.

⁵⁴ C-585/18. *A.K.* (17. lj.).

⁵⁵ C-619/18. *Bizottság kontra Lengyelország* (40. lj.).

politikai nyomásgyakorlás eszközét, azonban meg kell vizsgálni azt is, hogy az előterjesztő testület, a KRS függetlennek tekinthető-e, amit a parlament általi választ kétségesse tehet. Szintén figyelembe kell venni a fegyelmi tanács hatásköreinek terjedelmét a függetlenség megítélése során. A *W. Ž.* ügyben⁵⁶ hasonló következtetésre jutott az EuB a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati és közjogi tanácsa tagjainak kinevezésével kapcsolatban is.

A függetlenséget sértő kinevezéssel szembeni jogorvoslat kérdését érintette az *A. B.* ügyben hozott ítélet.⁵⁷ A Legfelsőbb Bíróság bírának kinevezését illetően az EuB kimondta, hogy a kinevezésre javaslatot tevő KRS elutasító határozatával szembeni jogorvoslat lehetőségét biztosítani kell, és az ezt kizáró tagállami szabályozást az elsőbbség elve alapján mellőzni kell. A későbbiekben más összefüggésben is tárgyalt *Getin Noble Bank* ügyben⁵⁸ az EuB olyan lengyel bírói kinevezésről döntött, amely még a rendszerváltást megelőzően, 1978-ban a Lengyel Népköztársaság államtanácsának határozatával történt. Az EuB arra jutott, hogy önmagában ez a tény nem teszi kétségesse az adott bíró függetlenségét és pártatlanságát.

A visszalépés tilalmának megfogalmazása miatt nagy jelentőségű *Repubblika* ítélet a máltai bírák új kinevezési eljárását érintette. A 2016-ban módosított szabályozás értelmében a bírák kinevezésére a köztársasági elnöknek a miniszterelnök tesz javaslatot. Ez önmagában utalhatna arra, hogy a kinevezési eljárásban nem zárható ki a politikai befolyásolás, azonban az új szabályozás a miniszterelnök döntését egy bírói tanács szakmai állásfoglalásához köti, ami az EuB szerint nem gyengíti, hanem épphogy növeli a kinevezés során a függetlenségi garanciákat – feltéve, hogy a bírói tanács maga függetlennek tekinthető.

2.3. A BÍRÓSÁGI SZERVEZET ÉS IGAZGATÁS EGYES KÉRDÉSEI

Az EuB azt is több ítéletben megállapította, hogy a bírák javadalmazására vonatkozó tagállami szabályok is vizsgálhatók a bírói függetlenséggel összefüggésben. A portugál bírák függetlenségével kapcsolatos nagy jelentőségű ítélet⁵⁹ is ezt a tárgykört érintette. Ebben az ügyben az EuB nem állapított meg uniós jogsértést a portugál bírák illetményének csökkentése miatt, mivel ez az intézkedés nem csak a bírákat érintette, és egy válságos gazdasági helyzetben, átmeneti jelleggel került rá sor. Hasonló következtetésre jutott az EuB a friss *X. L.* ítéletben is,⁶⁰ ahol a bírák jövedelmének csökkentését eredményező lengyel és litván szabályozást vizsgál-

⁵⁶ C-487/19. sz. *W. Ž.* ügyben 2021. október 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:798.

⁵⁷ C-824/18. *A.B.* (24. lj.).

⁵⁸ C-132/20. sz. *Getin Noble Bank* ügyben 2022. március 29-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:235. Az ítélet részletes elemzését lásd MADARASI Anna: „A bírói kinevezések szabálytalansága az EUB és az EJEK gyakorlatában (A *Getin Noble Bank* ügy)” *MTA Law Working Papers* 2023/20., <https://jog.tk.elte.hu/mtalup/a-biroi-kinevezesek-szabalytalansaga-az-eub-es-az-ejek-gyakorlataban-a-getin-noble-bank-ugy>.

⁵⁹ C-64/16. sz. *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (23. lj.).

⁶⁰ C-146/23. és C-374/23. sz. *X. L. és társai* egyesített ügyekben 2025. február 25-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:109.

ta. Kimondta, hogy a jövedelemcsökkentés nem ellentétes az uniós joggal, ha nem önkényes, törvényben szabályozott, előrelátható és kiszámítható, összhangban áll a bírák feladatainak jelentőségével, és a részletszabályok meghatározásával kapcsolatban biztosított a bírói felülvizsgálat lehetősége.

A *W. B.* ügyben⁶¹ a bírókirendelés és a függetlenség összefüggése merült fel. A lenygel bírótól arra irányuló kérdés érkezett az EuB-hoz, hogy eljárhat-e olyan bírói testület büntetőügyekben, amelynek tagjai közül egyeseket az igazságügyminiszter rendelt ki alsóbb szintű bíróságról, úgy, hogy sem a kirendelésnek, sem a kirendelés megszüntetésének pontos kritériumai nincsenek előre meghatározva, és a kirendelésről szóló döntéssel szemben nincs bírói jogorvoslat. Az EuB megállapította, hogy „*az a lehetőség, hogy az igazságügyi miniszter bármikor visszavonhatja a bíró kirendelését, ... azt a benyomást keltheti a jogalanyban, hogy az ügyét tárgyaló kirendelt bíró értékelését befolyásolja a kirendelés visszavonásától való félelem. Ezenkívül a bíró kirendelésének bármikor és nyilvánosan ismert indoklás nélkül történő visszavonásának e lehetősége azt az érzést is keltheti a kirendelt bíróban, hogy az igazságügyi miniszter elvárásainak kell megfelelnie, ami magukban a bírákban azt a benyomást keltheti, hogy az igazságügyi miniszter »alárendeltjei«, ami összeegyeztethetetlen a bírák elmozdíthatatlanságának elvével.*”⁶² Sőt, mivel a bíró kirendelésének visszavonása a fegyelmi szankcióhoz hasonló hatásokkal járhat a bíró számára, a kirendelésnek is megtámadhatónak kell lennie bíróság előtt a tisztességes eljárás követelményei szerint.

A bírák előléptetési és értékelési rendszerével kapcsolatos kérdést érintett az *Y. N.* ügy,⁶³ amelyben az alapeljárást egy román bírói egyesület indította. A román jogalkotó módosította a bírák előléptetésére vonatkozó szabályokat, és a korábbi írásbeli versenyvizsga helyett a bírák munkavégzésének és magatartásának értékelését vezette be. A bírói egyesület azért indított pert egy érintett bíróval közösen, mert szerintük az új szabályozásban túl nagy a súlya a magasabb szintű bíróság elnökeiből és annak tagjaiból álló értékelő bizottság szubjektív szempontjainak. Az EuB rögzítette, hogy a bírák függetlenségét nemcsak a kinevezési eljárás során kell biztosítani, hanem egész pályafutásuk alatt, ideértve az előléptetési eljárásokat is. Ezért az előléptetés anyagi és eljárási szabályait is úgy kell meghatározni, hogy az érintettek előléptetését követően a jogalanyokban ne merüljön fel jogos kétség az érintett bírák külső tényezők általi befolyásolhatatlanságát, valamint az ütköző érdekek vonatkozásában való semlegességét illetően.⁶⁴ Annak vizsgálatát, hogy e feltételek teljesülnek-e, az EuB az eljáró román bíróra bízta – hozzátéve, hogy a *Repubblika* ítélet értelmében a függetlenségi garanciákat a jogszabálmódosítások nem csökkenthetik –, de megjegyezte, hogy önmagában az, hogy egy bírói testület értékeli a bírák munkáját, nem jár a függetlenség sérelmével.

⁶¹ C-748/19–754/19. sz. *W. B. és társai* elleni büntetőeljárásban 2021. november 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:931.

⁶² 81–82. pont

⁶³ C-216/21. sz. *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” és Y. N.* ügyben 2023. szeptember 7-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:628.

⁶⁴ 65–66. pont.

Több ítélet érintette a törvény által előre meghatározott bíróság fogalmát és az eljáró bíró kijelölésének módját, illetve az ügyelosztási rendet, ugyanis a bíróságok függetlenségének az uniós jogból eredő követelménye nemcsak a jogalkotó és végrehajtó hatalom által esetlegesen gyakorolt jogtalan befolyásolást tiltja, hanem az érintett bíróságon belüli jogtalan befolyásolást is.⁶⁵ A „törvény által létrehozott bíróság” az EuB és az EJEB vonatkozó értelmezése szerint nem csupán a bíróság fennállásának jogi alapjára vonatkozik, hanem az egyes ügyekben az eljáró tanács összetételére, valamint a belső jog bármely más rendelkezésére, amelynek megsértése szabálytalanná teszi egy vagy több bíró részvételét egy ügy vizsgálatában.⁶⁶

A lengyel *S. S. A.* ügyben⁶⁷ az EuB megállapította, hogy a másodfokon eljáró bíróságnak a jogorvoslat elbírálása során lehetőséget kell biztosítani arra, hogy vizsgálja az elsőfokon eljáró bíró kijelölésének szabályszerűségét (azaz hogy az előre meghatározott ügyelosztási rend alapján jelölték-e ki), és nem megfelelő bírókijelölés esetén megállapítsa az elsőfokú döntés érvénytelenségét. Az ezt ellehetetlenítő nemzeti szabályozást mellőzni kell. A szintén lengyel *D. K.* ügyben⁶⁸ az ügyek másik bíróhoz történő áttételéről döntött az EuB, és megállapította, hogy uniós joggal ellentétes az a gyakorlat, ami lehetővé teszi a bírósági vezetői kollégiumnak, hogy objektív jogszabályi szempontokra hivatkozás és bármilyen egyéb indokolás nélkül, önkényesen elvegye egy bírótól a rá szignált ügyet. Az *Y. R.* ügyben⁶⁹ a véletlenszerű bírókijelölés bolgár gyakorlatára irányuló kérdést kellett megválaszolni. Az EuB rögzítette, hogy a bírókiosztás szabályszerűségével kapcsolatban biztosítani kell a felülvizsgálat lehetőségét, önmagában azonban az, hogy a bírókijelölés folyamatára a bírósági vezetőknek is ráhatásuk van, nem minősül illetéktelen befolyásolásnak.

Bár nem kifejezetten bírósági igazgatási intézkedéseket érintett, de a törvény által felállított bíróság garanciáihoz kapcsolódott a *Hann-Invest* ügyben hozott ítélet.⁷⁰ Az EuB az EJEB gyakorlata alapján pontosította, hogy a „törvény által létrehozott bíróságnak”, amely a hatáskörébe tartozó bármely kérdéssről jogi normák alapján és szervezett eljárás keretében határoz, a tagok függetlenségén és pártatlanságán kívül a tisztességes eljárás garanciáinak is meg kell felelnie, többek között a kontradiktórius eljárás elvének. A szóban forgó ügyben az EuB úgy értékelte, hogy ez a garancia nem érvényesült, mert a vizsgált horvát szabályozás azt írta elő, hogy egy ügyet lezáró bírósági határozat csak akkor küldhető meg a feleknek, ha annak tartalmát az ítélethozatalban egyébként részt nem vevő, erre kijelölt bíró jóváhagyta, valamint az ítélethozatalban részt nem vevő bírákból álló kollégiumi értekezlet véleménye alapján a hozott bírósági határozatokat módosítani kell. Mivel a feleknek nem

⁶⁵ C-197/23. sz. *S. S. A.* ügyben 2024. november 14-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:956, 54. pont.

⁶⁶ C-647/21. és C-648/21. sz. *D. K. és társai* ügyben 2025. március 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:143, 73. pont.

⁶⁷ C-197/23. sz. *S. S. A.* (65. lj.).

⁶⁸ C-647/21. sz. *D. K.* (66. lj.).

⁶⁹ C-16/24. sz. *Y. R. és társai* elleni büntetőeljárásban 2025. február 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:116.

⁷⁰ C-554/21., C-622/21. és C-727/21. sz. *Hann-Invest* egyesített ügyekben 2024. július 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:594. Kommentárját lásd CHRONOWSKI Nóra: „Az Európai Unió Bírósága a tagállami bírói függetlenségről – a HANN-Invest-ügy” *Közjogi Szemle* 2024/4. 97–102.

volt lehetőségük álláspontjuk kifejtésére az ítélethozatalban részt nem vevő bírák előtt, az eljárás sértette a hatékony jogvédelem és a tisztességes eljárás garanciáit.

2.4. AZ ELŐZETES DÖNTÉSKÉRÉS SZABADSÁGA

Az uniós jogrend sajátosságaiból adódóan uniós szinten a bírói függetlenség kiemelt jelentőségű tartalmi eleme a nemzeti bírák előzetes döntéskérésre irányuló jogának védelme.⁷¹ Mivel ez az eljárás a kulcsa a decentralizált európai igazságszolgáltatási rendszer működésének és ezáltal az uniós jog egységes és hatékony érvényesülésének,⁷² és ekként az EuB és a nemzeti bíróságok közötti közvetlen kapcsolat megteremtője, ezért kiemelt védelemben kell részesíteni a bírák autonómiáját annak megítélésében, hogy mikor igénylik az EuB-val való párbeszédet. Az előzőekben ismertetett ügyekben, amelyek a bírói jogállás különböző szempontjait érintették, az EuB számos esetben rögzítette azt is, hogy a jogállási szabályok alkalmazása nem eredményezheti az előzetes döntéskérés szabadságának korlátozását.

Ebben a körben a *Getin Noble Bank* ügyben⁷³ hozott ítélet jelölt ki egy új irányt. Eszerint az EuB a bírói függetlenség kérdését eltérő mérce szerint vizsgálja akkor, amikor pusztán arról kell döntenie, hogy az előzetes döntést kérő bíró valódi, azaz független és pártatlan bíróságnak tekinthető-e, és így kérdése befogadható-e. Az említett ítéletben az EuB azt mondta ki, hogy az előzetes döntéskérés elfogadhatóságának megítélése során nem kell érdemben vizsgálni az előterjesztő bíró függetlenségét, hanem egy megdönthető vélelmet kell felállítani arra vonatkozóan, hogy az előterjesztő bírót függetlennek kell tekinteni. A vélelem csak akkor dől meg, ha rendelkezésre áll egy EJEB által vagy valamilyen nemzeti bírói fórum által hozott döntés arra vonatkozóan, hogy a kérdést előterjesztő bíróság nem független. Ez a vizsgálat azonban nem jelent állásfoglalást arról, hogy vajon a kérdést előterjesztő bíróság egyébként képes-e független bíróságként hatékony jogvédelmet biztosítani, azaz megfelel-e a bírói függetlenség garanciális követelményeinek.⁷⁴ Az így meghatározott sajátos függetlenségi mérce sok bírálatot váltott ki, egyfelől azért, mert az ítélkezési gyakorlat koherenciáját megtöri, másrészt mert ellentmond az EJEB által megállapított függetlenségi mércéknek, harmadrészt pedig mert kivonja az EuB-t az európai antidemokratikus tendenciák elleni uniós küzdelmekből.⁷⁵

Az ítéletet követően az EuB több lengyel előzetes döntéskérés kapcsán⁷⁶ hivatkozott e vélelemre és ítélte befogadhatónak a kérdéseket, holott a lengyel bírák függet-

⁷¹ C-558/18. *Miasto Lowicz* (23. lj.) 59. pont.

⁷² 2/13. vélemény, 2014. december 18., ECLI:EU:C:2014:2454, 176. pont; C-824/18. *A.B.* (24. lj.) 90. pont.

⁷³ C-132/20. *Getin Noble Bank* (58. lj.).

⁷⁴ 74. pont.

⁷⁵ Dimitry V. KOCHENOV – Petra BÁRD: „Kirchberg Salami Lost in Bosphorus: The Multiplication of Judicial Independence Standards and the Future of the Rule of Law in Europe” *Journal of Common Market Studies* September 2022, 154. <https://doi.org/10.1111/jcms.13418>.

⁷⁶ C-698/20. sz. *Gmina Wieliszew* ügyben 2022. október 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:787; C-355/21. sz. *Perfumesco* ügyben 2022. október 13-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:791.

lenségével kapcsolatban egyébként komoly aggályok merültek fel. Az *L. G.* ügynek⁷⁷ azonban már más volt a kimenetele. A lengyel Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati és közjogi tanácsával kapcsolatban az EJEB⁷⁸ és a lengyel legfelsőbb közigazgatási bíróság⁷⁹ is jogerős határozatban állapította meg, hogy a függetlensége nem biztosított. A határozatokban foglaltakkal az EuB saját vizsgálata alapján egyetértett, és megállapította: az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjesztő bírák kinevezését jellemző mind rendszerszintű, mind eseti körülmények együttes vizsgálata azzal a következménnyel jár, hogy e tanács nem minősül az EUSZ 19. cikk (1) bekezdése és a Charta 47. cikke értelmében vett, törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróságnak, mert jogos kétségeket kelthet a jogalanyokban a bírák külső tényezők általi befolyásolhatóságát illetően.⁸⁰ Így a kérdést az EuB elfogadhatatlannak ítélte.

2.5. AZ EURÓPAI ELFOGATÓPARANC S VÉGREHAJTÁSÁNAK MEGTAGADÁSA

A bírói függetlenségnek nagyon nagy szerepe van a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség működése szempontjából is. Az Unió területén megvalósul a személyek szabad mozgása, és ehhez kapcsolódóan a bírósági ítéletek szabad mozgása is, az uniós jog ugyanis előírja a tagállami bíróságok által kibocsátott határozatok kölcsönös elismerését és végrehajtását minden tagállamban, amelynek alapja a tagállami bíróságok közötti kölcsönös bizalom: bizalom abban, hogy az uniós jognak megfelelően működnek, ideértve a bírói függetlenségre és pártatlanságra vonatkozó garanciákat is.

Az európai elfogatóparancs (EEP) végrehajtására irányuló eljárás⁸¹ a kölcsönös elismerés és kölcsönös bizalom egyik legfőbb bizonyítéka. Egy tagállami bíróság által kiadott elfogatóparancs alapján egy másik tagállam bírósága köteles dönteni a kért személy átadásáról, amely alól csak szűk körű kivételt enged az uniós jog. A tagállamok közötti átadás alapját a bíróságok közötti kölcsönös bizalom képezi abban, hogy mindannyian egyformán tiszteletben tartják az uniós értékeket és az uniós jogot, különös tekintettel az alapvető jogokra.

Az *L. M.* ügy⁸² volt az első, ahol az európai büntetőügyi együttműködésben a bírói függetlenség sérelme miatt megkérdőjeleződött a bíróságok közötti kölcsönös bizalom elve. Egy írásbeli bíróság ugyanis azzal a kérdéssel fordult az EuB-hoz, hogy megtagadhatja-e egy lengyel bíróság által kibocsátott EEP végrehajtását, tekintettel arra, hogy Lengyelországban a bírósági rendszerrel kapcsolatban rendszerszintű sérelmek veszélye áll fenn, amit az EUSZ 7. cikk (1) bekezdés szerinti eljárás megindí-

⁷⁷ C-718/21. sz. *L. G.* ügyben 2023. december 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:1015.

⁷⁸ *Dolińska-Ficek and Ozimek v. Poland*, Judgment of 8 November 2021, no. 49868/19 and 57511/19.

⁷⁹ 2021. szeptember 21-i ítélet.

⁸⁰ 77. pont.

⁸¹ Az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló, 2002. június 13-i 2002/584/IB tanácsi kerethatározat (HL 2002. L 190., 1. o.).

⁸² C-216/18. *L. M.* (39. lj.).

tása is felvet. Az EuB kimondta, hogy az EEP végrehajtását meg kell tagadni, ha valós veszélye áll fenn annak, hogy az EEP-t kibocsátó bírói szerv nem felelt meg a függetlenség és pártatlanság kritériumainak. Egy ilyen értékelés elfogadását azonban szigorú, kétlépcsős vizsgálatnak kell megelőznie: elsőként az EEP-t kibocsátó bíróságra vonatkozó tágabb, általános környezetet, azaz a tagállami bírósági rendszert összességében kell megvizsgálni (objektív, megalapozott bizonyítékok alapján, amik lehetnek az EUSZ 7. cikk szerinti eljárásban megfogalmazott megállapítások is, de mások is), majd a konkrét ügy és az érintett személy körülményeit, elsősorban alapjogainak érvényesülését. Ez alapján dönthet úgy az EEP végrehajtására kért bíróság, hogy megtagadja a végrehajtást, mert az adott tagállam bírósági rendszerére jellemző rendszerszintű, általános problémák miatt az EEP-t kibocsátó bíróság az adott ügyben nem tekinthető függetlennek és pártatlannak. Ezt az összetett vizsgálatot azonban gyakorlatilag lehetetlen kivitelezni, és a lengyel bírósági rendszer dokumentált problémái ellenére az ír bíró a konkrét ügyben sem tudta megalapozni az EEP végrehajtásának megtagadását.⁸³

Az *Openbaar Ministerie* ügyben⁸⁴ szintén a lengyel bírósági rendszert érintően kérte egy holland bíróság az *L. M.* ítéletben bevezetett teszt pontosítását. Ekkorra ugyanis a lengyelországi bírósági átalakításokra, elsősorban a „szájkosár-törvényre” (amely fegyelmi vétségnek minősítette a bírói függetlenséget megkérdőjelező bírósági döntéseket) és az emiatt indított kötelezettségszegési eljárásra⁸⁵ tekintettel arra a megállapításra lehetett jutni, hogy minden lengyel bíró függetlensége és pártatlansága általánosságban megkérdőjelezhető. Így a holland bíró arra kérdezett rá, hogy az *L. M.*-teszt második, egyedi értékelést előíró lépését ilyen esetben is el kell-e végezni. Az EuB úgy foglalt állást, hogy igen: az EEP-t végrehajtó bíróság még a rendszerszintű hiányosságok esetén sem vélemezheti automatikusan egy másik tagállam összes bíróságáról, hogy nem független és pártatlan, mert ezzel az adott tagállamot kizárná az EEP mechanizmusából, mi több, az előzetes döntéshozatali eljárásból is. Az egyediesített vizsgálatot, különösen a Chartában biztosított tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése szempontjából tehát minden esetben el kell végezni, és ennek eredménye ebben az esetben is az lett, hogy a holland bírónak végre kellett hajtania az EEP-t.⁸⁶

Nem sokkal később ugyanez a holland bíróság egy másik ügyben⁸⁷ is előzetes döntést kért arra vonatkozóan, hogy a kétlépcsős vizsgálatot egy lengyel bíróság által kiadott EEP végrehajtása során olyan esetben is el kell-e végezni, ha az EEP-t jogerős szabadságvesztés-büntetés végrehajtása miatt bocsátották ki. A holland bíró arra hivatkozott, hogy az EuB már megállapította, hogy a lengyel bírák kinevezé-

⁸³ Petra BÁRD: „In courts we trust, or should we? Judicial independence as the precondition for the effectiveness of EU Law” *European Law Journal* 2021/1–3. 200–201. <https://doi.org/10.1111/eulj.12425>.

⁸⁴ C-354/20. PPU. sz. *Openbaar Ministerie kontra L.* ügyben 2020. december 17-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:1033.

⁸⁵ C-791/19. *Bizottság kontra Lengyelország* (44. lj.).

⁸⁶ BÁRD (82. lj.) 202.

⁸⁷ C-562/21. PPU és C-563/21. *PPU X. és Y. kontra Openbaar Ministerie* egyesített ügyekben 2022. február 22-én hozott ítélet, ECLI:EU:C: 2022:100.

se nem felel meg a függetlenségi kritériumoknak a KRS részvétele miatt,⁸⁸ így vélhetően a konkrét ügyben is olyan bíró járt el, akinek a függetlensége kétséges. Az EuB azonban ebben az esetben is úgy foglalt állást, hogy erre tekintettel sem lehet általánosan minden bíró függetlenségét megkérdőjelezni, és az egyedi vizsgálatot is el kell végezni az átadni kért személy alapjogainak érvényesülése szempontjából. Egyes értelmezések szerint az EuB az *L. M.*-teszt szigorú fenntartásával elsőbbséget adott a kölcsönös elismerés és kölcsönös bizalom elveinek az Unió alapját képező jogállamiság alapértékével és a bírói függetlenség érvényesülésével, valamint az alapvető jogok védelmével szemben,⁸⁹ hiszen olyan EEP végrehajtása alól sem mentesülhet egy tagállami bíró, amelyet a függetlenség garanciáit nem teljesítő bírósági rendszerben bocsátottak ki.

3. A 47. CIKK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK TAGÁLLAMI KÖTELEZETTSÉGE

Ebben a fejezetben azokat a fontosabb ítéleteket foglaljuk össze, amelyekben az EuB az ítélete rendelkező részében kifejezetten hivatkozott a 47. cikk szerinti alapvető jogra, azzal is indokolva ítéletét. A feldolgozott ötéves időszakban nagyszámú ilyen ítélet született, amely jelzi az alapjog fontosságát és a Charta rendszerében elfoglalt különleges helyét. A 47. cikk értelmezését kérő előzetes döntési kérelmek száma, bár konkrét összehasonlító statisztikai számvetést nem készítettünk, a percepciónk a vizsgált periódusban számottevően nem csökkent.⁹⁰ Jelentős azon ügyek száma, amelyekben az EuB nagytanácsi formációban ítélezett. A fejezetben bemutatott megannyi eltérő jogesetben mindig az lesz a fő kérdés, hogy az ügyekben felmerülő nemzeti szabályozás vagy nemzeti gyakorlat megfelel-e a 47. cikkből eredő részkövetelménynek, és annak igazolhatósága körében mit vesz figyelembe az EuB.

Ahogy már a bevezetőben jeleztük, előkérdésként merül fel, hogy az eljárás a Charta 47. cikkének hatálya alá tartozik-e. Ez a Charta 51. cikkétől eltérő kérdés. A Charta 47. cikke csak akkor alkalmazandó, ha a személy uniós jog által biztosított jogra vagy szabadságra hivatkozik, vagy ha olyan büntetőeljárás folyik ellene, amely az uniós jog végrehajtásának minősül.⁹¹

⁸⁸ C-791/19. *Bizottság kontra Lengyelország* (44. lj.).

⁸⁹ KOCHENOV–BÁRD (75. lj.) 151., 156.

⁹⁰ Megjegyezzük, hogy kiugróan sok kérelem érkezett bolgár bíróságoktól, amelyek közül az EuB többet főtanácsnoki indítvány mellőzésével bíralt el, jelezve, hogy a kért jogértelmezés nem vetett fel új jogkérdést.

⁹¹ Ha egy uniós jogi aktus mérlegelési jogkört biztosít a tagállam számára, és a jogi aktus alapján a tagállam nem köteles hatékony jogorvoslatot biztosítani a mérlegelési jogkörben hozott tagállami határozattal szemben, akkor az ügy nem tartozik a 47. cikk hatálya alá, mivel az uniós jog nem telepít kötelezettséget a tagállamra. Ebben a helyzetben tehát bár az 51. cikk alapján uniós jog végrehajtásáról van szó, még sincs olyan alanyi jog, amelyet az uniós jog keletkeztet. C-359/22.sz. *AHY és Minister for Justice* ügyben 2024. április 18-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:334. A Dublin III. rendelet mérlegelési záradéka feljogosítja a tagállamokat, hogy megvizsgáljanak egy nemzetközi védelem iránti kérelmet, még akkor is, ha erre a rendelet szerint nem kötelesek.

A hatékony bírói jogvédelemmel és tisztességes eljárással kapcsolatos alapjogi érvelés az uniós jog minden jogágában felbukkan, nemcsak a klasszikusnak tekinthető uniós belső piaci hatáskörökben, hanem a szabadság, biztonság és jog térségét alkotó hatáskörökben, valamint a közös kül- és biztonságpolitika területén is. A feldolgozott esetek túlnyomó többségében másodlagos uniós szabályozással összefüggésben merült fel az alapjogi probléma,⁹² mivel ezek maguk is kodifikáltak vagy a hatékony bírói jogvédelem jogát vagy az azzal kapcsolatos egyes részjogosítványokat (például a védelemhez való jog részkérdéseit, az iratbetekintési jogot). A kötelező másodlagos jogi szabályozásokban az alapvető jog kodifikációs állapota nagyon eltérő, néhol csak az aktus preambuluma utal az alapjogra vagy annak egyes részjogosultságaira, más aktusokban azonban igen részletes anyagi és eljárási szabályokat is találunk. Általános következtetésként előrevetíthető, hogy a jogértelmezést mindig az alapjog és annak másodlagos jogi kodifikációja együttélése, egymásra hatása alakítja ki. Az EuB jogértelmezésében általában a másodlagos jogi aktusban kodifikált alapjogi szövegből indul ki, majd a részleges jogharmonizáció hézagait alapjogi tartalommal kitöltve éri el a kívánatos alapjogvédelmi szintet. Ez az indoka annak, hogy az ítéleteket a saját jogterületükben és szabályozási környezetükben vizsgáljuk, mivel az értelmezés is kontextusfüggő. A hatékony bírói jogvédelemhez való jog egyes részjogosítványait egy kontextustól független táblázatban is csoportosítottuk ezen alfejezet végén, annak érdekében, hogy az ügyek jobban kereshetővé és áttekinthetővé váljanak.⁹³

3.1. BÜNTETŐÜGYI IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Bár az uniós jogalkotó büntetőügyi együttműködés terén igen kevés másodlagos jogi normát fogadott el, a vizsgált periódusban mégis meglepően nagyszámú előzetes döntés született ezen a területen. A nemzeti bírák többször az EuB elé utalták annak kérdését, hogy védi-e a Charta a hallgatáshoz való jogot.⁹⁴ A *K. B.* ügyben a bíróságnak egy francia jogszabály megtiltotta annak hivatalból való vizsgálatát, hogy a gyanúsítottat vagy a vádlottat kioktatták-e a hallgatáshoz való jogáról. Mivel a tájékoztatáshoz való jogról és az ártatlanság védelméről szóló uniós irányelv nem rendelkezik ezen jog megsértésének jogkövetkezményeivel, sőt kifejezetten a nemzeti eljárásokra utal vissza, ezért az EuB a jogszabályt az uniós jog értelmével összeegyeztethetőnek találta. Az irányelv alapján a tagállamoknak lehetőségük volt arra, hogy az ilyen tárgyú hivatkozás idejét az érdemi védekezés előterjesztését megelőző szakra korlátozzák, feltéve, hogy a vádlott vagy védője észszerű határidőn belül hivatkozhatott a hallgatáshoz való jog megsértésére.

⁹² Néhány esetben az elsődleges jogra, például az EUMSZ 101. cikkére vagy 20. cikkére is volt hivatkozás.

⁹³ Köszönjük Chronowski Nóra ötletét egy ilyen áthidaló megoldás alkalmazására.

⁹⁴ C-660/21. sz. a *K. B. és F. S.* elleni büntetőeljárás ügyben 2023. június 22-én hozott ítélet, ECLI:EUC:2023:498.

A *Stachev* ügyben az EuB büntetőeljárás során az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról szóló irányelvet a Charta 47. cikkének fényében értelmezve vizsgálta egy bolgár ítélkezési gyakorlatot.⁹⁵ Utóbbi szerint a terhelt fogva tartásának fenntartására vonatkozó határozat elfogadó bíróságnak nincs hatásköre annak értékelésére, hogy a bizonyítékokat az irányelv megsértésével szerezték-e be, következésképpen arra sincs hatásköre, hogy ezen bizonyítékokat figyelmen kívül hagyja.⁹⁶ Korábbi gyakorlatában az EuB a tényleges érvényesülés elvéből eredő követelményeket illetően már általánosságban kimondta, hogy az uniós jogi előírások megsértésével szerzett információk és bizonyítékok kizárásának szükségességét többek között arra tekintettel kell értékelni, hogy ezek elfogadhatósága milyen veszélyt jelent a kontradiktórius eljárás elvének, és ennél fogva a tisztességes eljáráshoz való jognak a tiszteletben tartására. Mivel az irányelv szövegéből az a pontos kötelezettség eredt, hogy az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog megsértésével szerzett bizonyítékok értékelésekor biztosítani kell a védelemhez való jog tiszteletben tartását és az eljárás tisztességességét, ezért az EuB szerint az irányelvsértő bizonyítékot ki kell zárni a büntetőeljárásból.

Az *M. S.* ügyben az EuB egy másik büntetőjogi irányelvre támaszkodva⁹⁷ némileg eltérő eredményre jutott.⁹⁸ Mivel az irányelv szövege szerint kifejezetten a nemzeti jogra tartozik a jogellenesen szerzett bizonyíték megengedhetőségének szabályozása, ezért az EuB nem találta kifogásolhatónak, hogy a nemzeti jog nem írja elő kötelezően a jogsértő bizonyíték kizárását, amennyiben a bíróság értékelheti a bizonyíték bizonyító erejét. Jól látható a két fenti ügy ütköztetéséből, hogy az eltérő másodlagos jogi kontextus hogyan formálta a két jogértelmezés közötti különbséget.

A *V. S.* ügyben a Bíróság már az alapjog tagállami korlátozásának jogszerűségét vizsgálta. A bolgár jog nem biztosított közvetlen jogorvoslatot a gyanúsított biometrikus vagy genetikai adatainak kényszer alkalmazásával történő rögzítését elrendelő határozattal szemben. Az EuB, nagytanácsban eljárva, kifejtette, hogy a gyanúsítottát nyilvánításra vonatkozó bizonyítékok bírósági értékelésének ideiglenes elhalasztása a bírósági szakaszra indokoltnak bizonyulhat, mert az esetleges közvetlen jogorvoslat akadályozhatná a nyomozás lefolytatását. Az EuB a későbbi tagállami járulékos felülvizsgálatot azzal a feltétellel fogadta el jogszerűnek, hogy a gyanúsított járulékosan vitathatja a kényszerrögzítés elrendelését is, az érintett személynek kérelmére az adatkezelés jogszerűségének teljes körű bírósági felülvizsgálata biztosítva van. Az alapjog lényege kizárólag abban az esetben nem sérül, ha a járulékos jogorvoslat lehetősége még abban az esetben is fennáll, ha a büntetőeljárás nyomozási szakaszát nem követi bírósági szakasz. A nyomozás védelme, amely az Unió által elismert általános érdekű célkitűzés, a nagytanácsban megítélt

⁹⁵ C-15/24. PPU sz. *Stachev* ügyben 2024. május 14-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:399.

⁹⁶ Az ügyvédi segítségről lemondó vádlottat, ha írástudatlan, az irányelv szerint fokozott garanciák illették volna meg.

⁹⁷ A büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról szóló, 2016. május 11-i (EU) 2016/800 európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁹⁸ C-603/22. sz. *M. S. és társai (Droits procéduraux d'une personne mineure)* ügyben 2024. szeptember 5-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:685.

Bezirkshauptmannschaft Landeck ügynek is tárgya volt. Az osztrák jog általános tilalma szerint a mobiltelefon-adatokhoz történő nyomozati hozzáférésről a telefon tulajdonosát nem lehet tájékoztatni. Az EuB az alapjogkorlátozás arányossága körében a mobiltelefonon tárolt adatokhoz való nyomozati hozzáférés biztosítása és az érintett személy tájékoztatása közötti arányossági egyensúlyozás során hangsúlyozta, hogy a nyomozás védelme nem igazolhat egy általános tájékoztatási tilalmat. Az adott személyt tájékoztatni kellett volna a mobiltelefonján tárolt adatokhoz való hozzáférésre tett kísérletekről annak érdekében, hogy gyakorolhassa a hatékony jogorvoslathoz való jogát az osztrák bíróság által adott hozzáférési engedély alapjául szolgáló indokokról, mert ez a tájékoztatás nem veszélyeztette a nyomozás sikerességét.⁹⁹

3.2. MENEKÜLTÜGYEK, BEVÁNDORLÁSI POLITIKA ÉS HATÁRELLENŐRZÉS

Változatlanul igen nagy az előterjesztések száma a fenti alcímbe foglalt uniós hatáskörökben. A *Barouk* ügyben az EuB a nemzetközi védelmi irányelv, a Charta 47. cikke és a lojalitási együttműködési elv együttes értelmezésével állapította meg, hogy az irányelv által megkövetelt teljes körű és ex nunc bírósági felülvizsgálat csak úgy biztosítható, ha a nemzeti bíróság hatáskörrel rendelkezik a menedéket kérő személy orvosi vizsgálatának elrendelésére, bár ilyen hatáskörrel a nemzeti jog alapján csak a tagállami hatóság rendelkezett.¹⁰⁰ Ebben az ügyben tehát az EuB érthetően új jogkört értelmezett ki az alapjogból, az irányelvben kitűzött cél, a teljes körű felülvizsgálat biztosítása érdekében.

Az *I. és S.* ügyben eljáró nagytanács a Charta fényében értelmezett Dublin III. rendelettel ellentétesnek tekintette, hogy a menedéket kérelmező tagállamok közötti átadását megtagadó határozattal szemben Hollandia nem biztosított jogorvoslatot.¹⁰¹ A menedéket kérelmező kiskorú érdekére is tekintettel az EuB úgy döntött, hogy habár a rendelet kizárólag az átadást elrendelő határozattal szembeni jogorvoslatról szól, a kiskorút megilleti az átadást megtagadó határozattal szembeni jogorvoslat is a Charta 7. és 47. cikkeinek fényében, mert a kiskorú bírói jogvédelme nem változhat aszerint, hogy kérelmének helyt adnak vagy azt elutasítják.

A nagytanács formában eljáró EuB az *R.N.N.S.* ügyben a vízumkérelmek európai együttműködési rendszerében értelmezte a jogorvoslati jogot, amikor az európai vízumkiadást megtagadó holland határozat indoka egy másik tagállam által emelt biztonsági kifogás volt.¹⁰² Az EuB alapjog érvényesülése érdekében kötelezte a hatóságot, hogy a határozatában jelölje meg, hogy mely tagállam, milyen okból

⁹⁹ C-548/21. sz. *Bezirkshauptmannschaft Landeck* (*Tentative d'accès aux données personnelles stockées sur un téléphone portable*) ügyben 2024. október 4-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:830.

¹⁰⁰ C-283/24. sz. *Barouk* ügyben 2025. április 3-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:236.

¹⁰¹ C-19/21. sz. *I. és S. kontra Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* ügyben 2022. augusztus 1-jén hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:605.

¹⁰² C-225/19. és C-226/19. sz. *R.N.N.S és mások* egyesített ügyekben 2020. november 24-én meghozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:951.

emelt kifogást, leírva ennek lényegét, és hogy a címzett a kifogást emelő tagállam mely bíróságánál élhet a jogorvoslati jogával. Ha a határozatot elfogadó tagállamban kerül sor a felülvizsgálatra, akkor a bíróság nem vizsgálhatja a másik tagállam által emelt kifogás érdemi jogszerűségét, kizárólag azt vizsgálhatja, hogy a hatóságok közötti előzetes egyeztetési eljárást megfelelően alkalmazták-e, és hogy tiszteltetben tartották-e az olyan eljárási biztosítékokat, mint az indokolási kötelezettség. A közrendvédelmi és biztonsági kifogást emelő tagállami hatóságot széles mérlegelési mozgástér illeti meg, amelynek bírósági felülvizsgálata arra korlátozódik, hogy a határozat kellően biztos ténybeli alappal rendelkezik-e, és nem szenved-e nyilvánvaló hibában. Ez azonban a kifogást emelő tagállami bíróságok előtt érvényesíthető felülvizsgálat. A jogirodalom azokat az eseteket, amikor több tagállam közigazgatási hatóságai együttműködnek egy döntés meghozatalában anélkül, hogy uniós intézmény részt venne az eljárásban, horizontális kompozit eljárásoknak nevezi. Ezek az eljárások a bírósági felülvizsgálat szempontjából különösen nehézkesek, mert komoly koordinációs problémákat okoznak.¹⁰³

A *Darvate* ügyben az EuB-nek a jogorvoslat hatékony jellegét kellett értelmeznie. A kérdés, hogy a bevándorlási határozatok felülvizsgálata megvalósulhat-e kasszációs jogkörben, ha az ügy gyors elbírálást kíván. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog nem kötelezi a tagállamokat arra, hogy a nemzeti jogban megállapítottaktól eltérő jogorvoslati lehetőségeket hozzanak létre, kivéve azonban azt az esetet, ha a nemzeti jogrend egészéből az következik, hogy nem létezik olyan bírósági jogorvoslat, amellyel akár közvetett módon biztosítható lenne a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak tiszteltetben tartása.¹⁰⁴ Az EuB szerint a Charta 47. cikke nem követeli meg rendkívüli és reformatórius jogkör biztosítását, ha a kasszációs felülvizsgálat gyakorlásával az uniós jog tényleges gyakorlása biztosítható.¹⁰⁵ Ezen túl, az ideiglenes intézkedés elrendelésére vonatkozó hatáskör hiánya sem alapozott meg alapjogsértést a fenti *Darvate* ügyben.

Az *N. W.* ügyben magyar bíróság fordult az EuB-hoz harmadik állam állampolgárát mint uniós polgár családtagját megillető huzamos tartózkodási engedély visszavonása jogszerűségének kérdésében.¹⁰⁶ A Bíróság részletesen vizsgálta az

¹⁰³ Mariolina ELIANTONIO – Anika KLAFKI – Rui LANCEIRO: „Transnational Judicial Control in EU Law: The Practice of National Courts” *European Public Law* 31, 2025/1. 1–16., 3., <https://doi.org/10.54648/euro2025007>.

¹⁰⁴ A *Darvate* ítélet 33. pontja.

¹⁰⁵ C-299/23. sz. *Darvate és társai* ügyben 2025. június 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:461. A Torubarov ügygel (C-556/17. sz. 2019. július 29-én hozott ítélet, EU:C:2019:626) szemben a *Darvate* ügyben az EuB a kasszációs modell elfogadhatósága mellett érvelt. A *Darvate* ítélet 44. pontja azonban garanciaként rögzíti, hogy a kasszációs jogkör a gyakorlatban nem vezet ahhoz, hogy kérelmet elutasító harmadik országok azon állampolgárait szisztematikusan megfosszák attól a lehetőségtől, hogy e jogok teljes érvényesülését élvezhessék azon időpont miatt, amikor az említett kérelmekre vonatkozó határozatokat elfogadják, és tekintettel az e határozatokkal szembeni esetleges jogorvoslati eljárás lerövidíthetetlen határidőire.

¹⁰⁶ C-420/22. és C-528/22. sz. *N. W. és P. Q.* egyesített ügyekben 2024. április 25-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:344. Lásd korábban a C-159/21. sz. *G. M. és az Országos Idegrendészeti Főigazgatóság* ügyben 2022. szeptember 22-én hozott ítéletet is, ECLI:EU:C:2022:708. Eszerint a nemzetbiztonsági szakhatóságok által kiadott, indokolás nélküli állásfoglalások eljáró hatóság általi

EUMSZ 20. cikke szerinti uniós polgárt megillető jogok és az alapvető jog nemzetbiztonsági védelem okán történt korlátozását. A magyar szabályozás szerint az Alkotmányvédelemi Hivatal nem indokolt határozatában foglaltak minősített adatként nem betekinthesők, és azok kötik a felülvizsgálatot végző bíróságot. A minősített adatokba a fél vagy képviselője nem, kizárólag az eljáró bíróság tekinthet be. Az EuB szerint viszont a bírósági felülvizsgálat hatékonysága megköveteli, hogy a fél megismerhesse a határozat indokait. Ennek két oka van: egyrészt, hogy lehetővé tegye a fél számára jogai lehető legjobb feltételek mellett történő védelmét, és az ügy teljes ismeretében annak eldöntését, hogy hasznos-e bírósághoz fordulni, másrészt, hogy a bíróságnak teljes mértékben lehetővé tegye a felülvizsgálat gyakorlását.

Az *N. W.* ítélet szerint a védelemhez való jog nem abszolút, az iratbetekintési jog korlátozható egyrészt a megfelelő ügyintézés általános elve és az érintett személy hatékony jogorvoslathoz való joga, másrészt pedig a nemzetbiztonsági érdekek közötti mérlegelés alapján, különösen ha ezek az érdekek összefüggésben vannak a nemzetbiztonsággal. E mérlegelés azonban nem foszthatja meg az érintett személy védelemhez való jogát a tényleges érvényesüléstől, és nem üresítheti ki e személynek a jogorvoslathoz való jogát, különösen azáltal, hogy nem közlik vele legalább a határozat alapjául szolgáló indokok lényegét.¹⁰⁷ A bíróság iratbetekintési lehetősége nem biztosítja kellőképpen a védelemhez való jogot.¹⁰⁸

3.3. BELSŐ PIACCAL KAPCSOLATOS ÜGYEK

3.3.1. KÖZBESZERZÉS

Az EuB nagytanácsban vizsgálta azt, hogy a közbeszerzési eljárásban szereplő iratok bizalmas jellege hogyan viszonyul a kontradiktórius eljárás elvéhez.¹⁰⁹ Jóllehet, a kontradiktórius eljárás elve főszabály szerint biztosítja a feleknek a bírósághoz

figyelembevételének kötelező és automatikus. Ez összeegyeztethetetlen a 47. cikkből eredő eljárási garanciákkal. Az ügyet elemzi: GYENEY Laura: „Az Európai Unió Bíróságának NW és PQ egyezett ügyekben hozott ítélete” *JeMa* 2025/1–2. 1.

¹⁰⁷ A kérdéstről lásd bővebben: Marcelle RENEMAN: „Expulsion of EU Citizens on the Basis of Secret Information: Article 47 of the EU Charter on Fundamental Rights Requires Disclosure of the Essence of the Case” *Review of European Administrative Law* 2014/1. 69., <https://doi.org/10.7590/187479814X14005849344739>.

¹⁰⁸ C-564/21. sz. *B. U. kontra Bundesrepublik Deutschland* ügyben 2022. december 1-jén hozott ítélet, ECLI:EU:C:951. A *B. U.* ügyben nemzetközi védelemmel kapcsolatos eljárásban német bíróság az iratbetekintés módjának összeegyeztethetlenségét vetette fel. A tagállami közigazgatási gyakorlat szerint az iratbetekintés úgy valósult meg, hogy a hatóság az elektronikus akta másolatát pdf fájlban közli a jogi képviselővel, aki azt egy internetről letölthető ingyenes szoftver segítségével megjelenítheti. Az iratbetekintési jog lényegét akkor nem sérti ez a módozat, ha a nemzeti bíróság is meggyőződhet arról, hogy az elektronikus aktában benne van a védelem szempontjából szükséges összes releváns adat és a szoftver használata csak csekély mértékben eredményez eltéréseket az akta megjelenítésében.

¹⁰⁹ C-927/19. sz. *Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras*” *U. A. B. és mások* ügyben 2021. szeptember 7-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:700.

benyújtott bizonyítékok megismerését, mégis szükséges lehet ezek kiadását megtagadni egy harmadik személy alapvető jogainak védelme érdekében, mint a Charta 7. cikkében kimondott, a magánélet és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához való jog, valamint az üzleti titok védelméhez való jog, amelyet a Bíróság az uniós jog egyik általános elveként ismert el. Ebben az ügyben, az *N. W.* ítélettől eltérően tehát az alapjogkorlátozásra más jogainak védelme érdekében és nem uniós közérdek védelme érdekében került sor.

Az EuB szerint a litván bíróság feladata összeegyeztetni a kérelmezőt megillető hatékony jogorvoslati jogot és a gazdasági szereplőnek a bizalmas információk védelméhez való jogát, mely utóbbit azonban nem lehet olyan kiterjesztően értelmezni, hogy megfossa lényegétől az indoklási kötelezettséget. Egyrészt a kérelmező jogainak védelmét csak a bizalmas információk felfedését megtagadó határozat felülvizsgálatával lehet biztosítani másrészt a bíróságok számára lehetővé kell tenni a határozat jogszerűségével kapcsolatos felülvizsgálat lefolytatását.¹¹⁰

3.3.2. UNIÓS TÁMOGATÁSOK

Az *Obshtina Veliko Tarnovo* ügyben az uniós támogatás-felhasználás jogellenességét megállapító bolgár hatósági és bírósági eljárásban sem volt joga részt venni a szabálytalanságot elkövető vállalkozásnak, amely pénzügyileg felelős volt az irányító hatósággal szemben.¹¹¹ Ezt az EuB a megfelelő ügyintézéshez és védelemhez való általános uniós jogelvekkel, valamint a 47. cikkel ellentétesnek találta. Az sem tette jogszerűvé a jogsértést, hogy a bolgár jog alapján a vállalkozás polgári jogi visszereseti joggal rendelkezett a projektvezető partnerrel kötött partnerségi megállapodás alapján. Az EuB ezt azért nem tartotta megfelelőnek, mert nem a közigazgatási eljárásban megállapított szabálytalanság vitatását szolgálta.

Egy másik ügyben az EuB elé azt a kérdést utalta a bolgár bíróság, hogy nem ellentétes-e a Charta 47. cikkével, ha a nemzeti bíróságot köti az Európai Bizottság jogerős határozata, amelyben a tagállammal szemben pénzügyi korrekciót rendelt el kohéziós alapok szabálytalan felhasználása miatt.¹¹² Az EuB nemleges választ azzal indokolta, hogy a tagállami bíróság előzetes döntést kezdeményezhet a bizottsági határozat érvényességét illetően.

¹¹⁰ A közbeszerzési jog területén lásd még: C-669/20. sz. *Veridos GmbH* ügyben 2022. szeptember 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2022:684, amennyiben egy ajánlatkérő szerv azon okból nem indított egy ajánlat esetlegesen kirívóan alacsony jellegére vonatkozó vizsgálati eljárást, mivel úgy ítélte meg, hogy a hozzá benyújtott ajánlatok egyike sem ilyen jellegű, e szerv értékelése bírósági felülvizsgálat tárgyát képezheti a szóban forgó közbeszerzési szerződést odaitélő határozattal szemben benyújtott kereset keretében.

¹¹¹ C-471/23. és C-477/23. sz. *Obshtina Veliko Tarnovo, az Obshtina Belovo* egyesített ügyekben 2025. március 6-án hozott ítélet, ECLI:EUC:2025:155.

¹¹² C-471/22. sz. *Agentsia 'Patna infrastruktura'* ügyben 2024. január 30-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:99.

3.3.3. HOZZÁADOTTÉRTÉK-ADÓ (HÉA) ÉS ADÓÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az *Ati-19* ügyben héa-eljárásban a jogvita tárgya a bolgár közigazgatási hatóság által elrendelt kényszerítő intézkedéssel (üzlethelyiség zárolásával) szembeni jogorvoslat feltételei voltak.¹¹³ Az EuB állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jogon alapuló jogvitában eljáró nemzeti bíróságnak ideiglenes intézkedés elrendelésére irányuló joggal kell rendelkeznie az uniós jog alapján felhívott jogok létezésére és terjedelmére vonatkozóan meghozandó határozat teljes hatékonysága érdekében. Az EuB az előterjesztő bíróság feladatává tette annak vizsgálatát, hogy a belső jog egésze biztosítja-e a közigazgatási kényszerintézkedés azonnali végrehajtására vonatkozó határozatok jogi és ténybeli vizsgálatát. A bolgár jog szerint azonban a nemzeti bíróság nem vizsgálhatta a kényszerintézkedés jogszerűségét, még sommásan sem, amelyet az EuB a jogvédelem szempontjából nem tartott hatékonynak.¹¹⁴

Az igen jelentős, több más közigazgatási ügyben visszahivatkozott *État luxembourgeois* nagytanácsi ügyben az EuB az alapjogkorlátozás körében a jog lényeges tartalmát úgy foglalta össze, hogy „egyéb tényezők mellett magában foglalja azt, hogy e jog jogosultja olyan bírósághoz fordulhasson, amely hatáskörrel rendelkezik az uniós jog által számára biztosított jogok tiszteletben tartásának biztosítására, ennek érdekében pedig az előtte folyamatban lévő ügy szempontjából releváns valamennyi ténybeli és jogi körülmény vizsgálatára.”¹¹⁵ Az egyfokú, teljes körű bírósági felülvizsgálathoz való jog tehát nem korlátozható. Ezenfelül az ilyen bírósághoz fordulás érdekében e személy nem kötelezhető arra, hogy valamely szabályt vagy jogi kötelezettséget megsértsen, és az e jogsértéshez kapcsolódó szankciónak tegye ki magát.

Továbbá, a vizsgálattal érintett adóalany esetében az adóhatósági eljárás nem kontradiktórius (vizsgálati) szakaszában meghozott határozatok elleni önálló felülvizsgálat hiányát az EuB orvosolhatónak tartotta, ha a kontradiktórius szakaszt lezáró határozattal szembeni jogorvoslat során vitatni lehetett a vizsgálati szakban begyűjtött információkat és azok bizonyítékként történő felhasználását. Az alapjog lényeges tartalma tehát nem sérült, a nemzetközi adócsalás elleni küzdelem pedig az Unió általános érdekű céljának minősül.

3.3.4. VERSENYJOG

Nemcsak másodlagos jogot, hanem az EUMSZ kartelltilalmi rendelkezését is értelmezte az EuB nagytanácsa a kártérítési irányelv és a Charta 47. cikkének fényében.¹¹⁶ A német szabályozás megtiltja a kártérítéshez való jog jogi szolgáltatóra

¹¹³ C-605/23. sz. „*Ati-19*” EOOD ügyben 2025. július 3-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:513.

¹¹⁴ Az Európai Bizottság helyszíni vizsgálatainak bírósági felülvizsgálatáról lásd: Maurizia De Bellis: „Multi-level Administration, Inspections and Fundamental Rights: Is Judicial Protection Full and Effective?” *German Law Journal* 2021/3. 416–440., <https://doi.org/10.1017/glj.2021.14>.

¹¹⁵ C-245/19. és C-246/19. sz. *État luxembourgeois és B és mások* egyesített ügyekben 2020. október 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:795.

¹¹⁶ C-253/23. sz. *ASG 2* ügyben 2025. január 28-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:40.

engedményezését. Mivel a kártérítési irányelv hallgat a csoportos kereseti behajtási mechanizmusról, az EuB a tényleges érvényesülés elve alapján sem állapította meg, hogy a csoportos kereset hiánya gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehéz-zé tenné az igény érvényesítését a kereset összetettsége vagy az eljárás költségei miatt. Másrészt az EuB a német eljárásjogban ismert pertársaságot is olyan alternatívának tekintette, amellyel több személy együtt hatékonyan érvényesítheti jogait. A Charta 47. cikke két feltétel fennállása esetén sérülne: ha a nemzeti jog semmi olyan lehetőséget nem biztosítana az egyéni követelések összevonására, amellyel a jogérvényesítés hatékonysága biztosítható és az egyéni kártérítési kereset benyújtása lehetetlennek vagy rendkívül nehéznek bizonyul, aminek következtében megfosztják a személyeket a hatékony bírói jogvédelemhez való joguktól.

3.3.5. VEGYES ÜGYEK

A keresetek elkülönítése és egyesítése korábban a banki szanálás kapcsán került reflektorfénybe. A banki szanálásra irányadó irányelv szerint a bírósági eljárásnak gyorsnak kell lennie.¹¹⁷ Emiatt az EuB *Getin Holding* ítélete szerint ellentétes a 47. cikkel, ha a lengyel jog előírja a keresetek egyesítését, mert ez ellentétes az ügyek tárgyalásának észszerű időn belüli lefolytatásához való joggal. A határidő észszerűségét különösen az ügy tétjére, az ügy összetettségére, valamint a felek magatartására tekintettel kell megállapítani. Másrészt a tényleges érvényesülés elvének megfelelően az ügyek elkülönített tárgyalása, ha az egyszerre teszi lehetővé az ügyek észszerű időn belüli tárgyalását és az ellentmondó ítéletek kockázatának elkerülését. Láthatóan igen összetett koordináta-rendszerben kell az EuB-nek jogértelmezést adnia az alapjog hatékonyságának és tényleges érvényesülésének biztosítása érdekében.

Az *F. N.* osztrák társasági jogi ügyben az EuB megállapította, hogy önmagában nem ellentétes a releváns irányelvvel a nyilvános vételi jogi kötelezettség megsértése miatt a vállalkozással szemben lefolytatott közigazgatási határozat és azt követő egyéni felelősséget megállapító és bírságot kiszabó kétfázisú társasági jogi eljárás.¹¹⁸ Az adóügyi kontextusban hozott korábbi *WebMindLicences* ügy analógiájára építő jogértelmezés szerint ugyanakkor a 47. cikkel ellentétes az olyan tagállami gyakorlat, amelynek értelmében a jogsértést megállapító, véglegessé vált határozat kötőerővel rendelkezik a büntető jellegű közigazgatási szankciók kiszabására irányuló későbbi, egyéni felelősséget megállapító eljárásban, amennyiben az ezen eljárásban érintett felek az előzetes eljárásban nem gyakorolhatták teljeskörűen a védelemhez való jogukat, és nem érvényesíthették a hallgatáshoz való jogot, és az ártatlanság vélelmében sem részesültek azon ténybeli elemek tekintetében, amelyeket később a vád alátámasztására használnak fel, vagy nem részesülhettek az ilyen határozattal szembeni hatékony jogorvoslathoz való joggal mind a ténybeli, mind pedig a jogi elemek elbírálására hatáskörrel rendelkező bíróság előtt.¹¹⁹

¹¹⁷ C-118/23. sz. *Getin Holding* ügyben 2024. december 12-én hozott ítélet, ECLI:EU:1013.

¹¹⁸ C-546/18. sz. *F. N. és mások* ügyben 2021. szeptember 9-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2021:711.

¹¹⁹ A különböző kontextusokban felbukkanó kötőerő számos jogi problémát generált. Hasonló ügy volt a C-792/22. sz. *Energotechnica* ügyben 2024. szeptember 26-án hozott ítélet (ECLI:EU:C:2024:788)

A szociálpolitika területéről származó *K. L.* ügyben a lengyel szabályozás szerint a munkáltató nem köteles írásban indokolni a határozott idejű munkaszerződés rendes felmondással történő megszüntetését.¹²⁰ A határozott ideig tartó munkaviszonyról szóló keretmegállapodást tartalmazó irányelv azonban kizárja a határozott idejű munkavállalókkal szembeni hátrányos megkülönböztetést, bár az magánszemélyek közötti jogviszonyokban nem rendelkezik horizontális közvetlen hatállyal. A nagytanácsként eljáró EuB hivatalból alkalmazta a közvetlen hatállyal rendelkező 47. cikket, amellyel át tudta hidalni az irányelv horizontális közvetlen hatályának hiányát. Az EuB az irányelvvel ellentétességnek értelmezte a tagállami jogot, mivel az a munkavállalót megfosztja azon lehetőségtől, hogy előzetesen felmérje, hogy a munkaszerződését megszüntető határozattal szemben célszerű-e bírósági eljárást indítani.¹²¹

A *GR REAL* ügyben a nagytanácsként eljáró EuB a tisztességtelen szerződési feltételekről szóló irányelvvel összefüggésben értelmezte a 47. cikket és megállapította, hogy a bírósági úton kívüli végrehajtási eljárásokban is érvényesülnie kell a hatékony jogorvoslatnak. A szlovák adós az ilyen eljárásban is hivatkozhat a jelzálogjoggal terhelt ingatlanra vonatkozó jelzálogszerződésben lévő feltétel tisztességtelen jellegére, ha más hatékony jogorvoslat nem állt rendelkezésre.¹²² Ezenkívül a fogyasztónak joga van a végrehajtási eljárásban ideiglenes intézkedés iránti kérelmet benyújtani a lakhatását szolgáló ingatlan árverezését megelőzően. Az árverezés felfüggesztése hiányában ugyanis csak utólagos (kártérítési iránti) jogvédelemben részesülne, amely nem minősül megfelelő és hatékony jogorvoslatnak.

Az állandó joggyakorlat szerint az alapjog lényeges tartalma sérül, ha a személyt megfosztják attól, hogy keresetét indoklással ellátott ítéletben bírálják el.¹²³

a közigazgatási jog terén, valamint a később tárgyalt *N. W.* ügy. Ezzel pontosan ellentétes helyzetben kellett az EuB-nek a *BE kontra Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság* ügyben (C-132/21., ECLI:EU:C:2023:2) ítéletet adni. Az adatvédelmi irányelv megsértése esetén a közigazgatási és polgári jogi jogorvoslat párhuzamosan is gyakorolható önálló jogorvoslat. Mivel a közigazgatási ítélet nem köti a polgári bíróságot, ezért nem zárható ki ugyanabban az ügyben ellentétes ítélet elfogadása, amely viszont sérti a jogvédelem hatékonyságát.

¹²⁰ C-715/20. sz. *K. L. kontra X* ügyben 2024. február 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:139.

¹²¹ Az ügy közvetlen hatállyal kapcsolatos kritikáját lásd: Fien Van REEMPTS: „The Court of Justice of the EU and the Philosopher’s Stone: the Independent Horizontal Direct Effect of Article 47 of the Charter in *K. L. v X*” *European Constitutional Law Review* 2024/3. 482–505., <https://doi.org/10.1017/S1574019624000300>; VARGA Zsófia: „Az irányelvek és hatékony bírósági jogorvoslatokhoz való jog horizontális közvetlen hatálya” *Magyar Jog* 2024/7–8. 494–496.

¹²² C-351/23. sz. *GR REAL* ügyben 2025. június 24-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2025:474.

¹²³ C-132/20. *Getin Nobel Bank*. Ugyanezt állapította meg az EuB a C-329/21. sz. *DIGI Communications NV kontra a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatala* ügyben 2023. április 20-án hozott ítéletben, ECLI:EU:C:2023:303. Az elektronikus hírközlésről szóló keretirányelv értelmében vállalkozásnak kell tekinteni azt a vállalkozást is, amely olyan új gazdasági szereplő, amely be kíván lépni a piacra, ideértve azokat a gazdasági szereplőket is, amelyek a tényleges piaca lépés céljából pályázóként az árverési eljárásban való részvételre jelentkeztek. Az ezzel ellentétes tagállami értelmezés nem tartaná tiszteltetben az alapvető jog lényeges tartalmát, mivel megfosztaná az ilyen gazdasági szereplőket attól a lehetőségtől, hogy megtámadják a nekik esetlegesen sérelmet okozó határozatot. Másrészt az így elismert jogorvoslati jog korlátlja a jogerő általános elve.

Ezenkívül a korlátozásnak az arányosság általános jogelvének kell megfelelnie, az arányossági tesztet pedig a közérdek fontossága is befolyásolja.¹²⁴

Néhány ítéletében az EuB a korlátozás igazolását, valószínűleg az alapjogsérelem súlya miatt, teljes mértékben kizárja, de nem mondja ki *expressis verbis*, hogy a súlyos korlátozás azért nem igazolható, mert a lényeges tartalmat vagy az arányosság elvét sérti. Ezekben az ítéletekben a jogvédelem illuzórikus tagállami jellegét hangsúlyozza. Például: „E rendelkezés hatékony érvényesülésével ellentétes lenne, ha a közigazgatási hatóság megtagadhatná az olyan határozat végrehajtását, amellyel az eljáró bíróság elrendelte ezen utóbbi határozat végrehajtásának a felfüggesztését.”¹²⁵ Ezenfelül a hatékony jogorvoslathoz való jog illuzórikus jellegű lenne, ha valamely tagállam jogrendje lehetővé tenné azt, hogy a jogerős és kötelező bírósági határozat valamely fél hátrányára hatástalan maradjon.”¹²⁶ Az is sérti az alapvető jog lényeges tartalmát, ha a felperest megfosztják attól a lehetőségtől, hogy keresetéről indoklással ellátott ítéletben határozzanak.¹²⁷

4. A HATÉKONY BÍRÓI JOGVÉDELEM BIZTOSÍTÁSA MINT AZ UNIÓT TERHELŐ KÖTELEZETTSÉG

Többek között a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) terén több olyan friss ítélet született, amelynek tárgya az Unió alapjogsértése volt. Mivel az 51. cikk (1) bekezdése szerint a Charta rendelkezéseinek címzettjei az Unió intézményei, szervei és hivatalai is, ezért a téma bemutatásából nem maradhat ki ez az ügycsoport sem.

A *K. S., K. D. kontra Bizottság, Tanács és Európai Külügyi Szolgálat* ügyekben¹²⁸ a Törvényszék az uniós intézmények által a KKBP területén létrehozott koszovói jogállamisági misszió keretei között létrehozott emberi jogi felülvizsgálati bizottságot létrehozó együttes fellépés megsemmisítése és az Unió szerződésen kívüli felelőssége megállapítása iránti kereseteket bíralt el. A felülvizsgálati bizottság megállá-

¹²⁴ Koen Lenaerts elemzi a lényeges tartalom és az arányosság kapcsolatát a „Limits on Limitations: The Essence of Fundamental Rights in the EU” című, a *German Law Journal* 2019/6. számában megjelent tanulmányában (779–793., <https://doi.org/10.1017/glj.2019.62>). Szerinte először a jog lényeges tartalmát kell vizsgálni, majd az arányosságot. A közérdek fontosságáról és az arányosság kapcsolatáról lásd a C-311/18. sz. *Data Protection Commissioner kontra Facebook Ireland Ltd, Maximilian Schrems* ügyet.

¹²⁵ C-528/21. sz. *M. D. kontra az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Budapesti és Pest Megyei Regionális Igazgatósága* ügyben 2023. április 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2023:341, 109. pont. Ez a megállapítás a korábbi *Torubarov* ítéletben is szerepelt. C-556/17. sz. *Torubarov* ügyben 2019. július 29-én hozott ítélet, EU:C:2019:626, 55–59. és 66. pont.

¹²⁶ Ezt korábban az EuB megállapította a fenti *Torubarov* ügyben és a környezetvédelem tárgykörében a nemzeti bíróság ítéletét végre nem hajtó hatóságokkal szemben. Lásd: C-752/18. sz. *Deutsche Umwelthilfe* ügyben 2019. december 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:1114.

¹²⁷ Lásd a fenti *Getin Holding* ügy 99. pontját, amelyben egy *erga omnes* hatályú ítélettel elkerülhető lett volna a különálló keresetek elbírálása.

¹²⁸ C-29/22. P. és C-44/22 P. sz. *K. S. és K. D. egyesített ügyekben* 2024. szeptember 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:725.

pította a felpereseket ért emberi jogi jogsértést és ajánlásokat fogalmazott meg az Eulex Koszovó vezetőjének korrekciós intézkedések elfogadása céljából, amelyek elfogadására azonban nem került sor. A Törvényszék azon az alapon állapította meg hatásköre hiányát, hogy a KKBP területén az EUSZ kizárja a Bíróság hatáskörét. Ezen túl, az EuB korábbi esetjoga szerint a KKBP meghatározásához és végrehajtásához közvetlenül kapcsolódó stratégiai és politikai kérdések ki vannak zárva az EuB hatásköréből, és a Charta 47. cikke nem hozhat létre új hatáskört a Bíróság részére, mivel annak nem célja a Szerződésekben szabályozott bírósági felülvizsgálati rendszer módosítása, amint az a Charta magyarázatából is kitűnik.¹²⁹

A nagytanácsként ülésező EuB a fellebbezési eljárásban arra a következtetésre jutott, hogy a megsértett szabályok nem kapcsolódnak közvetlenül politikai és stratégiai kérdésekhez, ezért a Törvényszék végzését részben hatályon kívül helyezte, és az ügyet visszautalta számára.

K. S. és K. D. keresete alátámasztásául az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének és 13. cikkének, valamint a Charta 47. cikkének megsértésére hivatkozott, mivel a felülvizsgálati bizottság előtti eljárásokban nem élhettek költségmentességgel, jogorvoslati lehetőség nem volt biztosítva, valamint hiányoztak azok a szabályok, amelyek lehetővé tették volna a bizottság számára határozatainak végrehajtását.

Az *Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles és társai kontra Tanács* ügyben a felperesek a Törvényszéktől tanácsai szankciós határozat és rendelet részleges megsemmisítését kérték arra hivatkozva, hogy az azokban szereplő, Orosz Föderációba irányuló jogi tanácsadás tilalma sérti többek között a Charta 47. cikkét.¹³⁰ A kivételesen nagytanácsai formában eljáró Törvényszék jogértelmezése szerint az ügyvédi segítség igénybevételéhez és jogi tanácsadáshoz való alapvető jogot csak akkor kell elismerni, ha az kapcsolatban áll fenn bírósági eljárással, függetlenül attól, hogy ez az eljárás már megindult-e. A Törvényszék sem az EJEB, sem az EuB joggyakorlatából nem tudott levonni egy olyan alapjogot, hogy a Charta 7. és 47. cikke akár külön-külön, akár együttesen biztosítja az ügyvédi tanácsadás peren

¹²⁹ Ugyanezzel az indokkal utasította el az EuB a 263. cikk szerinti megtámadható jogi aktusok körének bővítésére tett kereseti kérelmet a 47. cikkre hivatkozással. A Chartára vonatkozó magyarázatok (HL 2007. C 303., 2. o.) és a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a kötelező joghatásokra vonatkozó feltételt ugyan a bírósági felülvizsgálatra irányuló, a Charta 47. cikkének első bekezdésében biztosított hatékony bírói jogvédelemhez való jog fényében kell értelmezni, e jognak nem célja a Szerződésekben előírt, bírósági felülvizsgálatra vonatkozó rendszer, különösen pedig az uniós bíróságok előtt indított közvetlen keresetek elfogadhatóságával kapcsolatos szabályok módosítása. Következésképpen a „megtámadható jogi aktus” fogalmának a 47. cikk fényében történő értelmezése nem vezethet e feltétel figyelmen kívül hagyásához anélkül, hogy ne lépné túl az uniós bíróságok számára az EUM-szerződésben biztosított hatásköröket. C-575/18. P. sz. *Cseh Köztársaság kontra Bizottság* ügyben 2020. július 9-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:530. Az ítéletet elemzi: Nika Bačić SELANEC: „A (more) complete system of remedies: Effective judicial protection of EU Member States in Czech Republic v. Commission” *Common Market Law Review* 2022/1. 171–186., <https://doi.org/10.54648/cola2022008>.

¹³⁰ T-797/22. sz. *Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles és társai kontra Tanács* ügyben 2024. október 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2024:670. Az ítélet fellebbezés alatt áll a C-865/24. P. számon.

kívüli ügyekben való igénybeviteléhez való jogot. Az ügyvédi tanácsadás igénybeviteléhez való, a Charta 47. cikkében biztosított jog csak azzal a feltétellel alkalmazható, ha bírósági eljáráshoz kapcsolódik.

A KKBP hatáskörén túlmenően, az EuB az Európai Bizottság által gyakorolt belső piaci hatáskör vonatkozásában is megállapított alapjogsértést a *DPC kontra Facebook (Schrems II)* nagytanácsi ítéletben, a bizottsági határozati szabályt érvénytelennek nyilvánítva.¹³¹ Az ír bíróság kérdése arra irányult, hogy a Charta védelmi szintjével egyenértékű védelmet biztosít-e az USA akkor, ha a személyes adatok harmadik államba továbbítása után felülvizsgálati kérelemmel csak egy ombudsmanhoz és nem bírósághoz lehet fordulni. Mivel a hatékony bírói felülvizsgálat fennállása a jogállamiság létének velejárója, ezért az EuB szerint az alapjog lényege sérült.¹³²

*1. táblázat: A Charta 47. cikkében foglalt részjogosultságok és a 3–5. fejezetben tárgyalt kapcsolódó esetek*¹³³

Részjogosultság		Esetek
független és pártatlan bírósághoz fordulás		C-546/18. F. N., C-311/18. Schrems II
bírósághoz fordulás joga	jogorvoslat megléte és jogorvoslat előkészítése	C-205/21. Ministerstvo na vatrešnite raboti C-19/21. I. és S. C-225/19. R.N.N.S C-242/22. PPU Agentsia „Patna infrastruktura” C-311/18. DPC kontra Facebook C-29/22.P K. S. kontra Bizottság és mások C-245/19. État luxembourgeois C- 548/21 Bezirkshauptmannschaft Landeck
EU-joggal való összeegyeztethetőség vizsgálatának lehetősége		-
eljárásindítás határideje		-
peren kívüli egyeztetési eljárások kimerítésének kötelezettsége		-
perköltség		C-29/22.P. K. S. kontra Bizottság és mások
bíróság hatáskörének szabályai		C-299/23. Darvate
keresetindítási jog (jellege és tényleges gyakorlása)		C-253/23. ASG 2 C-927/19. Klaipėdos regiono atlieku tvarkamo centras C-715/20. K. L. C-420/22. N. W.
egyfokú bírósági eljárások		-

¹³¹ C-311/18. sz. *Data Protection Commissioner kontra Facebook Ireland Ltd, Maximilian Schrems* ügyben 2020. július 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:559.

¹³² Ezt már a korábban elfogadott adatvédelmi pajzs esetében is megállapította az EuB: C-362/14. sz. *Schrems* ügyben 2015. október 6-án hozott ítélet, EU:C:2015:650.

¹³³ A rendszerezés alapja: Zsófia VARGA: *EU and EEA Law Litigation before National Courts* (Hart Publishing 2024) 17–93. A műben szereplő rendszerezést a szerzők módosították.

<i>Részjogosultság</i>	<i>Esetek</i>
védelemhez való jog	C-242/22. PPU. TL. C-471/22. Agentsia „Patna infrastruktúra” C-420/22. N. W.
hallgatáshoz való jog büntetőeljárásban	C-660/21. K. B. és F. S. elleni büntetőeljárás C-546/18. F. N.
iratbetekintési jog	C-420/22. N. W. C-564/21. B. U.
ésszerű időn belüli tárgyalás	C-118/23. Getin Holding
bíróági határozat indokolási kötelezettség	C-118/23. Getin Holding
hatékonyság elve	bírói felülvizsgálat terjedelme C-225/19. R.N.N.S C-420/22. N. W.
	ideiglenes intézkedés C-299/23. Darvate C-605/23. Ati-19 C-351/23. GR REAL
	felfüggesztő hatály C-605/23. Ati-19
	jogkövetkezmény hatékonysága C-283/24. Barouk C-351/23. GR REAL

5. ÖSSZEGRZÉS

Az Alapjogi Charta 47. cikkének alkalmazásával kapcsolatos EuB-esetjog rendkívül gazdag és szerteágazó. A 2020 utáni gyakorlat az uniós jogalkalmazás legkülönbözőbb területeit érintette, és előzetes döntéshozatali eljárások mellett kötelezettségszegési eljárásoknak is tárgya volt. A 2020 utáni esetjog tovább pontosította az előző években új irányt vett gyakorlatot a bírói függetlenséggel kapcsolatban. A lengyel ügyek dominanciája ezen a területen megszűnt, az újabb ügyek már a román és a bolgár igazságszolgáltatási rendszer függetlenségi garanciáit is tárgyalják. A bírói függetlenséggel kapcsolatos esetjogban különböző mércék alakultak ki: az előzetes döntéskérés befogadhatósága szempontjából nem kell olyan érdemi vizsgálatot lefolytatni, mint ha maga a kérdés irányulna a függetlenségi garanciák vizsgálatára. Az európai elfogatóparanccsal kapcsolatos esetjog szintén sajátos elemeket tartalmaz a bírói jogállás és bírósági szervezet függetlenségi aspektusaihoz képest.

A büntetőeljárás másodlagos uniós szabályozás a szabályozás viszonylag csekély számához képest sok előzetes döntéset generált a 47. cikk értelmezése érdekében. Ennek oka valószínűleg az, hogy mivel az uniós jog a részleges jogharmonizáció jegyében nem szabályozta a jogsértés jogkövetkezményeit, ezért a tagállami bíróságok számos olyan problémával szembesültek, amelyekben a hatékony bírói jogvédelem nem volt teljeskörűen biztosítva.

A közigazgatási ügyekben a hatékony bírói jogvédelem tényleges érvényesülése körében továbbra is sok tagállami bírósági aggály fogalmazódik meg. Érdekes új jelenség a kompozit eljárásokban meglévő uniós szabályozási hiányosságok „bírói kezelése”, hogy a tagállami és uniós és a különböző tagállami hatóságok közreműködésével meghozott eljárásokban az egyes eljárási cselekményekkel szemben

melyik tagállamban milyen eljárás keretei között lehet élni a hatékony jogorvoslat-hoz való joggal.

A fenti ítéletekből leszűrhető, hogy a Charta 47. cikkének értelmezése azért válik szükségessé, mert az uniós anyagi jog kikényszerítése nemzeti jogi szabályok alapján valósul meg, ezért a hatékony bírói jogvédelem követelményét a jogok érvényesítésének decentralizált rendszerében kell elhelyezni. Emiatt várhatóan a 47. cikk előzetes döntéshozatal iránti kérelmek száma stabilizálódik, és az EuB fogja a jövőben is feloldani az uniós jog és a tagállami jog közötti nyílt konfliktusokat vagy rejtett súrlódásokat.